STANOVISKO GENERÁLNÍ ADVOKÁTKY VERICI TRSTENJAK

přednesené dne 27. ledna 2009 [1]

Obsah

I – Úvod . . . . . I - 3332

II – Právní rámec . . . . . I - 3333

A – Nařízení č. 44/2001 . . . . . I - 3333

B – Bruselská úmluva . . . . . I - 3335

III – Skutkové okolnosti případu, původní řízení a předběžné otázky . . . . . I - 3335

IV – Řízení před Soudním dvorem . . . . . I - 3339

V – Argumenty zúčastněných . . . . . I - 3339

A – První předběžná otázka . . . . . I - 3339

B – Druhá předběžná otázka . . . . . I - 3342

C – Třetí předběžná otázka . . . . . I - 3343

VI – Posouzení generální advokátkou . . . . . I - 3345

A – Úvod . . . . . I - 3345

B – První předběžná otázka . . . . . I - 3346

1. Znaky licenční smlouvy . . . . . I - 3346

2. Výklad druhé odrážky čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 . . . . . I - 3349

a) Abstraktní definice pojmu „služba“ ve smyslu druhé odrážky čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 . . . . . I - 3351

1 — Původní jazyk: slovinština.

b) Částečná analogie k definici pojmu „služby“ obsažené v primárním právu I - 3352

c) Význam jednotného výkladu nařízení č. 44/2001 a nařízení Řím I . . . . I - 3355

d) Nemožnost analogie k definici pojmu „služby“ obsažené v právních předpisech Společenství v oblasti daně z přidané hodnoty . . . . . I - 3357

e) Názory v literatuře . . . . . I - 3358

3. Závěr . . . . . I - 3358

C – Druhá předběžná otázka . . . . . I - 3359

D – Třetí předběžná otázka . . . . . I - 3359

1. Změna právních předpisů o příslušnosti ve věcech týkajících se smlouvy nebo nároků ze smlouvy: Od Bruselské úmluvy k nařízení č. 44/2001 . . . . . I - 3360

a) Výklad čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy . . . . . I - 3360

b) Důvody změny čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy . . . . . I - 3361

c) Reakce na kritiku: článek 5 bod 1 nařízení č. 44/2001 . . . . . I - 3362

2. Výklad čl. 5 bodu 1 písm. a) a písm. c) nařízení č. 44/2001 . . . . . I - 3362

3. Význam rozsudku Besix v projednávané věci . . . . . I - 3367

4. Závěr . . . . . I - 3367

VII – Závěry . . . . . I - 3368

I – Úvod

1. Jen stěží si lze představit jiné ustanovení práva Společenství, které by se ještě před svým přijetím stalo předmětem tak složitých jednání s nejistým výsledkem, a vyvolalo tak četné reakce odborné veřejnosti, jako tomu bylo v případě čl. 5 bodu 1 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech [2] (takzvané nařízení Brusel I, dále jen „nařízení č. 44/2001“), podle něhož se určí soud příslušný rozhodovat o sporech, jejichž předmětem je smlouva nebo nároky ze smlouvy. Toto ustanovení nahradilo ve vztazích mezi členskými státy Společenství čl. 5 bod 1 Bruselské úmluvy ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech [3] (dále jen „Bruselská úmluva“), a tudíž bude Soudní dvůr muset při provádění výkladu tohoto ustanovení o to více zohlednit vůli zákonodárce Společenství. Současně bude Soudní dvůr muset pokročit z místa, kde zákonodárce skončil, a vypořádat se s nelehkým úkolem spočívajícím v precizním definování pojmů obsažených v tomto ustanovení a určení příslušnosti pro řízení o jednotlivých smluvních typech.

2. V souvislosti s projednávanou věcí vyvstává otázka, zda může být smlouva, kterou nositel práva duševního vlastnictví poskytne svému smluvnímu partnerovi oprávnění užívat toto právo (licenční smlouva [4]) a kterou uzavřely smluvní strany pocházející z různých členských států, považována za účelem určení příslušného soudu za smlouvu o poskytnutí služeb ve smyslu druhé odrážky čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001. Současně se tato věc týká otázky, zda má být při výkladu čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení č. 44/2001 zajištěna návaznost ve vztahu k výkladu čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy.

3. Předběžné otázky vyvstaly v rámci právního sporu mezi žalobci, jimž jsou Falco Privatstiftung a Thomas Rabitsch, a žalovanou, kterou je Gisela Weller-Lindhorst, kvůli neuhrazení licenčního poplatku, který má žalovaná dlužit žalobcům podle licenční smlouvy, na základě které získala žalovaná licenci k prodeji videonahrávek určitého koncertu, k němuž mají žalobci autorská práva.

2 — Úř. věst L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42.

3 — Úmluva ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32), ve znění Úmluvy ze dne 9. října 1978 o přistoupení Dánského království, Irska a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska (Úř. věst. L 304, s. 1, a – pozměněné znění – s. 77), Úmluvy ze dne 25. října 1982 o přistoupení Řecké republiky (Úř. věst. L 388, s. 1), Úmluvy ze dne 26. května 1989 o přistoupení Španělského království a Portugalské republiky (Úř. věst. L 285, s. 1) a Úmluvy ze dne 29. listopadu 1996 o přistoupení Rakouské republiky, Finské republiky a Švédského království (Úř. věst. 1997, C 15, s. 1).

4 — Předkládající soud pro tuto smlouvu používá označení „licenční smlouva“, které budu proto užívat také ve svém stanovisku, ačkoli je licenční smlouva v některých členských státech definována úžeji, jak objasním v bodě 49.

II – Právní rámec

A – *Nařízení č. 44/2001*

4. Druhý bod odůvodnění nařízení č. 44/2001 zní:

„Určité rozdíly mezi vnitrostátními pravidly pro určení příslušnosti a pro uznávání rozhodnutí ztěžují řádné fungování vnitřního trhu. Je třeba přijmout předpisy, které umožní sjednotit pravidla pro určení příslušnosti v občanských a obchodních věcech v mezinárodním ohledu a zjednodušit formality s ohledem na rychlé a jednoduché uznávání a výkon rozhodnutí členskými státy, pro které je toto nařízení závazné.“

5. Dvanáctý bod odůvodnění nařízení č. 44/2001 stanoví:

„Kromě místa bydliště žalovaného by měla existovat i jiná kritéria pro určení příslušnosti, založená na úzké vazbě mezi soudem a právním sporem nebo usnadňující řádný výkon spravedlnosti.“

6. Devatenáctý bod odůvodnění nařízení č. 44/2001 zní:

„Musí být zajištěna návaznost mezi Bruselskou úmluvou a tímto nařízením a musí být za tímto účelem stanovena přechodná ustanovení. Stejná potřeba návaznosti platí, pokud jde o výklad Bruselské úmluvy Soudním dvorem Evropských společenství, a protokol z roku 1971 by měl zůstat použitelný i pro věci, které jsou již projednávány ke dni vstupu tohoto nařízení v platnost.“

7. Nařízení č. 44/2001 obsahuje v kapitole II („Příslušnost“) ustanovení pro určení příslušnosti.

8. Článek 2 odst. 1 nařízení č. 44/2001, který spadá do oddílu 1 („Obecná ustanovení“) kapitoly týkající se příslušnosti, stanoví:

„Nestanoví-li toto nařízení jinak, mohou být osoby, které mají bydliště na území některého členského státu, bez ohledu na svou státní příslušnost žalovány u soudů tohoto členského státu.“

9. V témže oddíle nařízení č. 44/2001 stanoví čl. 3 odst. 1:

„Osoby, které mají bydliště na území některého členského státu, mohou být u soudů jiného členského státu žalovány pouze na základě pravidel stanovených v oddílech 2 až 7 této kapitoly.“

10. Článek 5, který spadá do oddílu 2 („Zvláštní příslušnost“) kapitoly týkající se příslušnosti, stanoví:

„Osoba, která má bydliště na území některého členského státu, může být v jiném členském státě žalována,

1. a) pokud předmět sporu tvoří smlouva nebo nároky ze smlouvy, u soudu místa, kde závazek, o nějž se jedná, byl nebo měl být splněn;

b) pro účely tohoto ustanovení a pokud nebylo dohodnuto jinak, je místem plnění zmíněného závazku:

– v případě prodeje zboží místo na území členského státu, kam podle smlouvy zboží bylo nebo mělo být dodáno,

– v případě poskytování služeb místo na území členského státu, kde služby podle smlouvy byly nebo měly být poskytnuty,

c) nepoužije-li se písmeno b), použije se písmeno a);

[…]

3. ve věcech týkajících se deliktní nebo kvazideliktní odpovědnosti u soudu místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události;

[…]“

B – *Bruselská úmluva*

11. Článek 5 bod 1 Bruselské úmluvy stanoví:

„Osoba, která má bydliště na území některého smluvního státu, může být v jiném smluvním státě žalována:

1. pokud předmět sporu tvoří smlouva nebo nároky ze smlouvy, u soudu místa, kde závazek, o nějž se jedná, byl nebo měl být splněn; […]“

III – Skutkové okolnosti případu, původní řízení a předběžné otázky

12. Podle údajů uvedených v předkládacím usnesení je žalobkyně č. 1 v původním řízení – Falco Privatstiftung – nadací se sídlem ve Vídni (Rakousko), jejímž účelem je správa autorských práv zesnulého rakouského zpěváka Falca. Žalobce č. 2, usazený ve Vídni, jménem Thomas Rabitsch, patřil do zpěvákovy hudební skupiny. Žalovaná Gisela Weller-Lindhorst, usazená v Mnichově (Německo), prodávala videonahrávky (DVD) a zvukové nahrávky (CD) jednoho koncertu, který umělec se svou hudební skupinou uspořádal v roce 1993. Pro videonahrávky uzavřela s žalobci licenční smlouvu, na základě které získala právo rozšiřovat tyto videonahrávky koncertu v Rakousku, Německu a Švýcarsku. Smluvní strany se sice dohodly na jednorázovém vydání propagačního CD se zvukovou nahrávkou koncertu, nicméně ohledně zvukových nahrávek neuzavřela žalovaná se žalobci žádnou licenční smlouvu. Toto propagační CD mělo sloužit pouze k propagaci videonahrávek koncertu.

13. V řízení před Handelsgericht Wien, soudem prvního stupně v Rakousku, žalobci požadovali od žalované jednak licenční poplatek ve výši 20 084, 04 eur vypočtený na základě známého počtu prodaných DVD, a jednak, aby předložila účetní evidenci o celkovém počtu prodaných DVD a CD a zaplatila z toho vyplývající další licenční poplatek za tato DVD, jakož i přiměřenou odměnu, a poskytla náhradu škody za prodaná CD. U těchto nároků na uhrazení uvedených částek se žalobci, pokud jde o DVD, opírali o licenční smlouvu, a naproti tomu pokud jde o CD, o zásah do jejich autorských práv ke zvukovým nahrávkám koncertu.

14. Soud prvního stupně potvrdil svoji příslušnost na základě čl. 5 bodu 3 nařízení č. 44/2001, který upravuje příslušnost ve věcech týkajících se deliktní nebo kvazideliktní odpovědnosti, anebo nároků vzniklých z takovéto odpovědnosti. Na základě tohoto článku soud rozhodl, že je příslušný rozhodovat o nároku vzniklém v důsledku zásahu do autorských práv ke zvukovým nahrávkám, neboť tyto nahrávky se prodávají také v Rakousku. Z důvodu úzké souvislosti mezi uplatňovaným nárokem na zaplacení licenčního poplatku za DVD vzniklým z licenční smlouvy a nárokem vzniklým v důsledku zásahu do autorských práv, soud potvrdil i svou příslušnost rozhodovat o nároku z licenční smlouvy.

15. V odvolacím řízení Oberlandesgericht Wien potvrdil na základě čl. 5 bodu 3 nařízení č. 44/2001 svoji příslušnost rozhodovat o nároku na zaplacení přiměřené odměny a na náhradu škody způsobenou zásahem do autorských práv. Ohledně nároku na zaplacení licenčního poplatku za rozšiřování DVD vyplývajícího z licenční smlouvy se prohlásil za nepříslušný a žalobu odmítl v rozsahu, v němž se týká tohoto nároku. Oberlandesgericht se domníval, že soud příslušný rozhodovat o tomto nároku musí být určen podle čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení č. 44/2001, který upravuje příslušnost ve věcech týkajících se smlouvy nebo nároků ze smlouvy. Hlavní závazek z licenční smlouvy je zde peněžitý dluh, který je jak podle německého, tak i podle rakouského práva nutno splnit v místě bydliště dlužníka, takže příslušné rozhodovat o této žalobě jsou německé soudy. Podle čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 nelze příslušnost určit, neboť předmětem licenční smlouvy není poskytování služeb ve smyslu tohoto ustanovení. Žalobci podali proti tomuto usnesení odvolacího soudu opravný prostředek „Revision" k Oberster Gerichtshof.

16. Oberster Gerichtshof uvádí ve svém předkládacím usnesení, že čl. 5 bod 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 neobsahuje žádnou definici pojmu „služba". Vzhledem k široké definici tohoto pojmu v judikatuře týkající se volného pohybu služeb [5] a v právních předpisech Společenství týkajících se daně z přidané hodnoty [6] předkládající soud zvažuje, zda smlouva, kterou nositel práva duševního vlastnictví poskytne svému smluvnímu partnerovi oprávnění užívat toto právo – tedy licenční smlouva – může být smlouvou o poskytování služeb ve smyslu čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001.

5 — Předkládací soud se odvolává na rozsudky ze dne 29. dubna 1999, Ciola (C-224/97, Recueil, s. I-2517), a ze dne 21. března 2002, Cura Anlagen (C-451/99, Recueil, s. I-3193).

6 — Předkládající soud v této souvislosti zmiňuje čl. 6 odst. 1 šesté směrnice Rady 77/388/EHS ze dne 17. května 1977 o harmonizaci právních předpisů členských států týkajících se daní z obratu – Společný systém daně z přidané hodnoty: jednotný základ daně (Úř. věst. L 145, 13.6.1977, s. 1; Zvl. vyd. 09/01, s. 23) a článek 25 směrnice Rady 2006/112/ES ze dne 28. listopadu 2006 o společném systému daně z přidané hodnoty (Úř. věst. L 347, 11.12.2006, s. 1).

17. V případě, že by licenční smlouva mohla být smlouvou o poskytování služeb ve smyslu čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001, pak vyvstává otázka, kde byly podle této smlouvy služby poskytnuty. Žalované byla udělena licence vztahující se na dva členské státy, Rakousko a Německo, a jeden třetí stát, Švýcarsko. Žalobci, kteří licenci udělili, mají hlavní správu respektive bydliště v Rakousku, bydliště žalované, které byla licence udělena, se naopak nachází v Německu.

18. Podle názoru předkládajícího soudu připadají v úvahu dvě místa, kde byly poskytnuty služby. Na jednu stranu by připadalo v úvahu považovat služby za poskytnuté na každém místě členského státu, na kterém je na základě licenční smlouvy povoleno užívání práva a kde k němu také skutečně došlo. Na druhou stranu by jako místo poskytnutí služeb připadalo v úvahu místo hlavní správy nebo bydliště poskytovatele licence. V obou případech by byl rakouský soud příslušný rozhodovat o projednávané věci. Toto řešení by ovšem mohlo být v rozporu s rozsudkem Besix [7], v němž Soudní dvůr v souvislosti s čl. 5 bodem 1 Bruselské úmluvy rozhodl, že toto ustanovení nelze použít, jestliže místo plnění povinnosti nemůže být určeno, protože tato povinnost je geograficky neomezeně platnou zdržovací povinností, a vyznačuje se tak značným množstvím míst, na kterých byla nebo měla být splněna; v takovém případě by příslušnost musela být určena na základě obecného pravidla pro určování příslušnosti zakotveného v čl. 2 odst. 1 této úmluvy [8].

19. Předkládající soud v této souvislosti dále zvažuje, zda na základě toho příslušný soud bude moci rozhodnout i o poplatcích, které jsou spojeny s užíváním autorského práva v jiném členském státě nebo ve třetím státě.

20. V případě, že by z čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 nevyplývala žádná příslušnost, je ji podle čl. 5 bodu 1 písm. c) tohoto nařízení třeba určit podle jeho čl. 5 bodu 1 písm. a). V takovém případě by podle rozsudku De Bloos [9] bylo pro určení příslušnosti rozhodné místo plnění sporné povinnosti, tj. povinnosti, která je předmětem řízení mezi stranami. Jak vyplývá z rozsudku Tessili [10], místo plnění sporné povinnosti by se určilo podle práva, které se podle kolizních

7 — Rozsudek ze dne 19. února 2002, Besix (C-256/00, Recueil, s. I-1699).

8 — Předkládající soud při tom očividně mlčky vychází z toho, že judikaturu k čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy lze použít i na výklad čl. 5 bodu 1 nařízení č. 44/2001.

9 — Rozsudek ze dne 6. října 1976, De Bloos (14/76, Recueil, s. 1497).

10 — Rozsudek ze dne 6. října 1976, Tessili (12/76, Recueil, s. 1473).

norem použije na smlouvu. V tomto případě by rakouské soudy nebyly příslušné, protože sporná povinnost zaplatit má být jak podle rakouského, tak i podle německého občanského práva splněna v místě bydliště žalované, tedy v Německu, a tudíž by byly příslušné německé soudy.

21. Za těchto podmínek předkládající soud usnesením ze dne 13. listopadu 2007 přerušil řízení a položil Soudnímu dvoru na základě čl. 68 ES a 234 ES následující předběžné otázky [11]:

„1. Je smlouva, kterou majitel práva duševního vlastnictví [12] poskytne svému smluvnímu partnerovi oprávnění toto právo užívat (licenční smlouva), smlouvou o ‚poskytování služeb' ve smyslu čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001?

2. V případě kladné odpovědi na první otázku:

2.1. Je služba poskytována na každém místě v členském státě, na kterém je podle smlouvy povoleno užívání práva a kde k němu také skutečně dochází?

2.2. Nebo je služba poskytována v bydlišti, respektive místě hlavní správy poskytovatele licence?

2.3. Je v případě kladné odpovědi na otázku 2.1 nebo na otázku 2.2 příslušný soud oprávněn rovněž rozhodovat o licenčních poplatcích, které vyplývají z užívání práva v jiném členském státě nebo ve třetím státě?

3. V případě záporné odpovědi na první otázku nebo na otázku 2.1 a otázku 2.2: je nutno příslušnost pro zaplacení licenčního poplatku podle čl. 5 bodu 1 písm. a) a c) nařízení č. 44/2001 nadále posuzovat

11 — Tato poznámka se netýká české verze.
12 — Tato poznámka se netýká české verze.

podle zásad, které vyplývají z judikatury Soudního dvora Evropských společenství k čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy?“

IV – Řízení před Soudním dvorem

22. Předkládací usnesení došlo Soudnímu dvoru dne 29. listopadu 2007. Písemná vyjádření byla předložena účastníky původního řízení, italskou a německou vládou, vládou Spojeného království a Komisí. Na jednání dne 20. listopadu 2009 přednesli žalobci v původním řízení, německá vláda a Komise ústní vyjádření a zodpověděli otázky položené Soudem.

V – Argumenty zúčastněných

A – *První předběžná otázka*

23. *Žalobci v původním řízení a Komise* navrhují, aby Soudní dvůr odpověděl na první předběžnou otázku tak, že licenční smlouva se má považovat za smlouvu o poskytování služeb ve smyslu čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001.

24. Žalobci v původním řízení uvedli na podporu svého postoje, že pojem „služba“ je široce vymezen jak v primárním, tak i v sekundárním právu Společenství, zejména v právních předpisech Společenství v oblasti daně z přidané hodnoty [13] a směrnice 2006/123/ES o službách na vnitřním trhu [14]. Širokou definici tohoto pojmu lze nalézt i v některých dokumentech vypracovaných Komisí [15]. Hlavním závazkem žalované je rozšiřování a prodej videonahrávek díla, a tedy poskytování služeb; povinnost spočívající v zaplacení licenčního poplatku je pouze vedlejším závazkem žalované. Také žalobci jsou v této souvislosti zavázáni poskytovat služby spočívající v poskytnutí výlučných nebo nevýlučných užívacích práv.

13 — Žalobci v původním řízení se odvolávají všeobecně na tyto předpisy, aniž by jmenovali konkrétní ustanovení.

14 — Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/123/ES ze dne 12. prosince 2006 o službách na vnitřním trhu (Úř. věst. L 376, s. 36).

15 — Žalobci v původním řízení připomínají doporučení Komise 2005/737/ES ze dne 18. května 2005 o kolektivní přeshraniční správě autorského práva a práv s ním souvisejících pro zákonné on-line hudební služby (Úř. věst. L 276, s. 54) a sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru –- správa autorského práva a práv s ním souvisejících na vnitřním trhu [KOM(2004) 261 v konečném znění].

25. Komise uvádí, že pojem „služby“ je třeba vykládat autonomně bez ohledu na jeho vymezení v právním řádu členských států. Komise v této souvislosti poukazuje na širokou definici tohoto pojmu v primárním právu Společenství; zde je tento pojem vymezen podstatně šířeji než v občanském právu členských států, neboť zahrnuje například i pronájem kotvišť lodí jejich vlastníkům pocházejícím z jiných členských států [16] nebo prodej motorových vozidel formou leasingu podnikům z jiných členských států [17]. Obdobně lze kvalifikovat poskytnutí užívacích práv k nehmotným statkům jako službu. Ke směrnicím Společenství týkajícím se daně z přidané hodnoty by se při výkladu čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 nemělo přihlížet, neboť dané nařízení se podle svého čl. 1 odst. 1 nevztahuje na daňové věci.

26. Postoj Komise vychází z gramatického, historického a teleologického výkladu nařízení č. 44/2001. Ze znění nařízení č. 44/2001 nelze vyčíst, že by pojem „služby“ měl být vykládán úžeji než v primárním právu. V rámci historického výkladu Komise objasňuje, že čl. 5 bod 1 nařízení č. 44/2001 je formulován jinak než čl. 5 bod 1 Bruselské úmluvy, a to proto, aby „místem plnění“ ve smyslu tohoto ustanovení bylo v kontextu prodeje movitých věcí a poskytování služeb místo poskytnutí plnění charakteristického pro smlouvu. Tím mají být alespoň částečně zmírněny slabiny výkladu čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy, podle něhož se soudní příslušnost řídí místem plnění sporného závazku, který se zase určí podle rozhodného práva, které se použije na smlouvu. Široký výklad pojmu „služba“ navíc zabraňuje problémům souvisejícím s rozlišováním smluv, které spadají pod čl. 5 bod 1 písm. a) nařízení č. 44/2001, a smluv spadajících pod písm. b) citovaného ustanovení.

27. Ostatní zúčastnění navrhují Soudnímu dvoru, aby na první předběžnou otázku odpověděl záporně a rozhodl, že licenční smlouva nepředstavuje smlouvu o poskytování služeb ve smyslu čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001.

28. *Žalovaná v původním řízení* se domnívá, že pojem „smlouvy o poskytování služeb“ ve smyslu čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 je třeba vykládat tak, že toto ustanovení zahrnuje všechny smlouvy, jejichž předmětem je dosažení určitého faktic-

16 — Rozsudek Ciola (uvedený v poznámce pod čarou 5).
17 — Rozsudek Cura Anlagen (uvedený v poznámce pod čarou 5).

kého výsledku za úplatu, a nikoli jen vykonávání určité činnosti, jako je tomu pro srovnání u pracovní smlouvy. Licenční smlouvy podle ní nemohou být považovány za smlouvy o poskytování služeb.

29. *Německá vláda* při hledání odpovědi na první otázku vychází z gramatického a systematického výkladu, jakož i ze smyslu a účelu čl. 5 bodu 1 nařízení č. 44/2001. V rámci gramatického výkladu zdůrazňuje, že pojem „služby" obsažený v čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 nelze vykládat stejným způsobem jako v primárním právu nebo ve směrnicích Společenství přijatých pro oblast daně z přidané hodnoty [18]. V primárním právu a v uvedených směrnicích je třeba tento pojem definovat široce, aby byly v případě týkajícím se volného pohybu služeb zahrnuty činnosti, které nespadají pod ostatní základní svobody na vnitřním trhu, a v případech, na něž dopadají směrnice o dani z přidané hodnoty, aby z oblasti působnosti těchto směrnic nebyly vyloučeny některé hospodářské činnosti v důsledku příliš úzkého vymezení pojmů, které se v nich objevují.

30. V rámci systematického výkladu německá vláda uvádí, že existence čl. 5 bodu 1 písm. a) a c) nařízení č. 44/2001 jednoznačně dokazuje, že existují i smlouvy, jejichž předmětem není ani prodej movitých věcí, ani poskytování služeb, a tudíž nelze písm. b) citovaných ustanovení vykládat tak široce, že zahrnuje všechny smlouvy s výjimkou smluv o prodeji movitých věcí. I z návrhu nařízení Řím I [19], v jehož rámci je pojem „služby" třeba vykládat stejným způsobem jako v rámci nařízení č. 44/2001, lze vyčíst, že pojem „smlouvy o poskytování služeb" nezahrnuje licenční smlouvu, neboť návrh nařízení ŘímI obsahuje speciální ustanovení o rozhodném právu pro smlouvy o právech duševního vlastnictví nebo o ochraně průmyslových práv (čl. 4 odst. 1 písm. f) uvedeného návrhu). K nepřevzetí tohoto ustanovení do platného znění nařízení došlo z politických důvodů, a nikoli proto, že by bylo možné zařadit smlouvy o právech duševního vlastnictví nebo o ochraně průmyslových práv pod pojem „smlouvy o poskytování služeb".

31. V souvislosti se smyslem a účelem čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 německá vláda zdůrazňuje, že určování příslušnosti podle místa plnění služby není v případě licenční smlouvy vždy správné, neboť ta se může vztahovat na nejrůznější práva duševního vlastnictví. Licence může být navíc

18 — Německá vláda v této souvislosti poukazuje na čl. 24 odst. 1 směrnice 2006/112 a na čl. 6 odst. 1 první větu směrnice 77/388.

19 — Návrh nařízení Evropského Parlamentu a Rady o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) [KOM (2005) 650 v konečném znění].

poskytnuta pro různé země nebo pro celosvětové užití. Je vyloučeno dohodnout typickou licenční smlouvu, na základě které by mohla být soudní příslušnost určena podle věcné blízkosti příslušného soudu a předmětu řízení.

32. Podle názoru *Spojeného království* by široký výklad čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001, který by dopad tohoto ustanovení rozšířil i na licenční smlouvy, vedl k nadbytečnosti písm. a) a c) uvedeného ustanovení, což by bylo v rozporu se systematikou a cíli tohoto nařízení. Ustanovení tohoto nařízení týkající se zvláštní příslušnosti mají zabezpečit, že k rozhodování o sporech bude příslušný ten soud, který je úzce spjat s daným sporem. Hlavním cílem nařízení je předvídatelnost, která by nemohla být zabezpečena, pokud by měl být čl. 5 bod 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 použit na licenční smlouvy, neboť by se nedalo zjistit, na kterém místě byly služby podle smlouvy poskytnuty.

33. *Italská vláda* uvádí, že široký výklad čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 by vedl k tomu, že by se toto ustanovení vztahovalo takřka na všechny smlouvy. Tím by se samo stalo obecným pravidlem, místo aby tvořilo výjimku z obecného pravidla, což by bylo v rozporu s účelem tohoto ustanovení. Poskytovatel licence navíc nemá žádné pozitivní závazky, které by umožňovaly považovat tuto smlouvu za smlouvu o poskytování služeb.

B – *Druhá předběžná otázka*

34. *Žalobci v původním řízení* se domnívají, že za místo, kde byly poskytnuty služby podle licenční smlouvy, je třeba považovat bydliště nebo místo hlavní správy poskytovatele licence. Toto není v rozporu s rozsudkem Besix [20], neboť v původním řízení se nejednalo o zeměpisně neomezenou povinnost na zdržení, nýbrž o licenční dohodu platnou pro zeměpisně omezenou oblast, a sice pro Rakousko, Německo a Švýcarsko. Plnění poskytovatele licence podle licenční smlouvy spočívá v pozitivním poskytnutí práva nabyvateli licence. Právě v případě, že se jedná o licenci platnou v několika zemích, je pro určení příslušnosti rozhodné bydliště, respektive hlavní správa té smluvní strany, která je povinna poskytnout plnění charakteristické pro smlouvu.

20 — Rozsudek Besix (uvedený v poznámce pod čarou 7).

35. K otázce č. 2.3 žalobci uvádějí, že soud místa, kde byly podle smlouvy poskytnuty služby, je oprávněn rozhodnout rovněž o poplatcích, které vyplývají z užívání daného práva v jiném členském státě nebo v třetím státě, poněvadž cílem určení soudní příslušnosti podle místa plnění povinnosti je koncentrovat ji u soudů místa plnění.

36. *Komise* považuje za místo, kde byly podle licenční smlouvy poskytnuty služby, bydliště nebo místo statutárního sídla poskytovatele licence. Určení příslušnosti ve sporech z licenčních smluv podle čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 není v rozporu s rozsudkem Besix [21]. Zaprvé má poskytovatel licence podle licenční smlouvy kromě závazku zdržet se určitého jednání i další závazky, neboť je povinen udělit licenci a strpět užívání předmětu licence jejím nabyvatelem. Zadruhé je třeba určit příslušný soud v rámci čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 nezávisle na sporné platební povinnosti. K otázce č. 2.3 Komise zastává názor, že soud členského státu, kde se nachází bydliště nebo statutární sídlo poskytovatele licence, je oprávněn rovněž rozhodovat o licenčních poplatcích, které vyplývají z užívání práva v jiném členském státě nebo ve třetím státě.

21 — Rozsudek Besix (uvedený v poznámce pod čarou 7).

37. *Žalovaná v původním řízení* ani německá a italská vláda se vzhledem k navržené odpovědi na první otázku nevyjadřují k otázce druhé.

38. *Vláda Spojeného království* zaujímá stanovisko pouze k otázce č. 2.3 a uvádí, že pokud by Soudní dvůr odpověděl na první otázku kladně, je příslušný soud oprávněn rovněž rozhodovat o licenčních poplatcích, které vyplývají z užívání práva v jiném členském státě nebo ve třetím státě. Jiné řešení skýtá nebezpečí protichůdných rozhodnutí, neboť různé soudy by pak mohly rozhodovat o různých aspektech téhož sporu.

C – *Třetí předběžná otázka*

39. V případě, že by Soudní dvůr odpověděl na první a druhou předběžnou otázku záporně, zastávají *žalobci v původním řízení* k třetí otázce názor, že čl. 5 bod 1 písm. a) nařízení č. 44/2001 je třeba vykládat tak, že se soudní příslušnost určí podle místa poskytnutí plnění charakteristického pro smlouvu, a nikoli podle místa plnění sporného závazku.

V této souvislosti žalobci zdůrazňují, že čl. 5 bod 1 písm. a) nařízení č. 44/2001 je třeba vykládat autonomně bez ohledu na občanskoprávní úpravu určitých členských států. Žalobci Soudnímu dvoru proto navrhují, aby za místo poskytnutí charakteristického plnění v rámci tohoto ustanovení považoval bydliště nebo místo hlavní správy poskytovatele licence.

40. *Komise* se vzhledem k navržené odpovědi na první a druhou otázku nevyjadřuje k otázce třetí.

41. Podle názoru *německé vlády* by se měla změnit dosavadní judikatura týkající se čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení č. 44/2001, neboť členské státy sjednotily rozhodné právo, které se použije na smluvní závazkové vztahy. Podle této judikatury se má místo plnění každého vymáhaného závazku určit podle rozhodného práva, které se použije na smlouvu nebo na danou smluvní povinnost, která je předmětem sporu (*lex causae*); rozhodné právo, které se použije na smluvní vztah, se zase zjišťuje na základě kolizních norem právního řádu vnitrostátního soudu, který se sporem zabývá. Německá vláda navrhuje změnit tuto judikaturu v tom směru, aby se místo plnění každého závazku určovalo v rámci čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení č. 44/2001 autonomně a aby bylo místem plnění každého sporného závazku.

42. *Italská vláda* se domnívá, že z důvodu požadavku návaznosti výkladu mezi Bruselskou úmluvou a nařízením č. 44/2001, který byl Soudním dvorem potvrzen s ohledem na čl. 5 bod 3 v rozsudcích Henkel [22] a Ganter [23], musí být čl. 5 bod 1 písm. a) tohoto nařízení vykládán stejně jako čl. 5 bod 1 Bruselské úmluvy.

43. *Vláda Spojeného království* ke třetí otázce uvádí tři argumenty. Zaprvé se problematika výkladu čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení č. 44/2001 shoduje s problematikou výkladu čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy. Zadruhé, z odůvodnění návrhu nařízení č. 44/2001 vyplývá, že judikatura týkající se čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy má platit rovněž pro čl. 5 bod 1 písm. a) nařízení č. 44/2001 [24]. Zatřetí by použití této judikatury na čl. 5 bod 1 písm. a) nařízení č. 44/2001 nejlépe zabezpečilo právní jistotu, neboť judikatura k formulaci „místo, na kterém závazek byl nebo měl být splněn“ obsažené v čl. 5 bodě 1 Bruselské úmluvy má již ustálený charakter.

22 — Rozsudek ze dne 1. října 2002, Henkel (C-167/00, Recueil, s. I-8111).

23 — Rozsudek ze dne 8. května 2003, Gantner (C-111/01, Recueil, s. I-4207).

24 — Návrh nařízení Rady (ES) o soudní příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech [KOM(1999) 348 v konečném znění], s. 14 návrhu v anglickém znění.

VI – Posouzení generální advokátkou

A – *Úvod*

44. Nařízení č. 44/2001 v ustanoveních upravujících zvláštní příslušnost ve věcech týkajících se smlouvy nebo nároků ze smlouvy umožňuje odchýlit se od obecné zásady zakotvené v čl. 2 odst. 1 tohoto nařízení, podle níž se příslušnost určí podle bydliště žalovaného – *actor sequitur forum rei* [25]. Ve věcech týkajících se smlouvy nebo nároků ze smlouvy je odchýlení se od této obecné zásady a určování příslušnosti na základě zvláštních pravidel odůvodněno tím, že kromě místa bydliště žalovaného by měla existovat i jiná kritéria pro určení příslušnosti, založená na úzké vazbě mezi soudem a právním sporem [26]. Navíc je zvláštní kritérium pro určování příslušnosti ve věcech týkajících se smlouvy nebo nároků ze smlouvy nezbytné proto, že tím je v rámci možností nejlépe zajištěna rovnováha zájmů žalobce a zájmů žalovaného, která by nemohla být zajištěna, pokud by existovala jen shora uvedená obecná zásada [27]. Žalobce si tedy ve věcech týkajících se smlouvy nebo nároků ze smlouvy může zvolit, zda podá žalobu k soudu určenému podle bydliště žalovaného nebo k soudu, který je příslušný podle ustanovení upravujících zvláštní příslušnost pro smluvní vztahy [28].

45. Předběžné otázky položené v rámci projednávané věci se týkají výkladu čl. 5 bodu 1 nařízení č. 44/2001. Toto ustanovení, kterým se změnilo a nově formulovalo znění čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy, obsahuje pravidla upravující zvláštní příslušnost ve věcech týkajících se smlouvy nebo nároků ze smlouvy. Soudní dvůr tak poprvé od vstupu tohoto nařízení v platnost dne 1. března 2002 provede výklad takového ustanovení, které se v procesu přijímání tohoto nařízení stalo předmětem nejsložitějších a nejdéle trvajících jednání [29]. Současně se ale jedná o ustanovení,

25 — K obecné zásadě *actor sequitur forum rei* je třeba dodat, že příslušnost soudu určená podle bydliště žalovaného má chránit jeho práva, neboť jeho procesní obrana by byla těžší, pokud by byl žalován u soudu jiného členského státu než státu svého bydliště. Srov. mj. stanovisko generálního advokáta Ruize-Jaraba Colomera ze dne 14. března 2006 ve věci Reisch Montage (C-103/05, Sb. rozh. s. I-6827, bod 21). Dále srov. v souladu s Bruselskou úmluvou Jenard, P., „Bericht zu dem Übereinkommen über die gerichtliche Zuständigkeit und die Vollstreckung gerichtlicher Entscheidungen in Zivil und Handelssachen“ (Úř. věst. C 59, 5.3.1979, s. 18).

26 — Srov. dvanáctý bod odůvodnění nařízení č. 44/2001.

27 — Mankowski, P., in: Magnus, U., Mankowski, P. (vyd.), *Brussels I Regulation*, Sellier. European Law Publishers, Mnichov 2007, s. 90, bod 1.

28 — K právu volby žalobce srov. Mankowski, P., citovaný výše v poznámce pod čarou 27, s. 89, bod 1.

29 — Podrobněji k jednáním a nastíněným možnostem formulace čl. 5 bodu 1 nařízení č. 44/2001 Beaumont, P. R., „The Brussels Convention Becomes a Regulation: Implications for Legal Basis, External Competence and Contract Jurisdiction“, in Fawcett, J. (vyd.), *Reform and Development of Private International Law. Essays in Honour of Sir Peter North*, Oxford University Press, New York 2002, s. 15 a násl.; Kohler, C., „Revision des Brüsseler und Luganer Übereinkommens“, in: Gottwald, P. (vyd.), *Revision des EuGVÜ – Neues Schiedsverfahrensrecht*, Gieseking-Verlag, Bielefeld 2000, s. 12 a násl.

u něhož lze v budoucnu očekávat četné spory o příslušnost mezi smluvními stranami [30].

B – *První předběžná otázka*

46. První předběžnou otázku je třeba chápat tak, že předkládající soud chce jejím prostřednictvím zjistit, zda se má druhá odrážka čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 vykládat tak, že smlouva, kterou majitel práva duševního vlastnictví poskytne svému smluvnímu partnerovi právo ji užívat (licenční smlouva) [31], je smlouvou o poskytování služeb ve smyslu tohoto ustanovení. Otázka předkládajícího soudu tedy směřuje ke zjištění, zda lze licenční smlouvu subsumovat pod pojem „smlouvy o poskytování služeb" ve smyslu druhé odrážky čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001.

30 — Rogerson, P., „Plus ça change? Article 5(1) of the Regulation on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments", *Cambridge Yearbook of European legal studies*, 2000, s. 383; autor uvádí k čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy, že je nejčastěji používaným ustanovením Úmluvy, na které se také sporné strany nejčastěji odvolávají. Lze očekávat, že totéž bude platit rovněž pro čl. 5 bod 1 nařízení č. 44/2001.

31 — Jak jsem již uvedla v bodě 4, předkládající soud tuto smlouvu označuje za „licenční smlouvu".

47. V rámci hledání odpovědi na tuto otázku nejprve krátce představím pojmové znaky licenční smlouvy; následně při provádění výkladu druhé odrážky čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 vyložím jednotlivé prvky definice pojmu „služba" obsažené v tomto ustanovení a současně objasním otázku, zda lze s licenční smlouvou zacházet jako se smlouvou o poskytování služeb ve smyslu tohoto ustanovení.

1. Znaky licenční smlouvy

48. V projednávané věci je třeba vycházet z definice licenční smlouvy uvedené předkládajícím soudem, který tuto smlouvu definoval jako smlouvu, kterou majitel práva duševního vlastnictví poskytne svému smluvnímu partnerovi oprávnění toto právo užívat. Poněvadž jsou rozsudky Soudního dvora závazné pro všechny vnitrostátní soudy a působí *erga omnes* [32], je třeba vzít v potaz také definice licenčních smluv v ostatních

32 — Srov. Lenaerts, K., Arts, D., Maselis, I., Bray, R., *Procedural Law of the European Union*, 2. vydání, Sweet & Maxwell, London 2006, s. 194 a 195, body 6-030 a 6-031; Van Raepenbusch, S., *Droit institutionnel de l'Union européenne*, 4. vyd., Larcier, Brüssel 2005, s. 578.

členských státech a popřípadě v příslušných právních předpisech Společenství.

49. Licenční smlouva je v právních řádech jednotlivých členských států upravena rozdílně; některé členské státy ji považují za zvláštní nominátní smlouvu a výslovně ji definují (např. Česko [33] a Slovinsko [34]), jiné členské státy upravují ve zvláštních ustanoveních týkajících se práv duševního vlastnictví pouze možnost uzavřít licenční smlouvu, aniž by ji výslovně definovaly (např. Rakousko [35], Francie [36], Irsko [37] a Německo [38]). V této souvislosti je třeba upozornit na to, že právní řády

33 — V českém právu je licenční smlouva o poskytnutí práv k předmětům průmyslového vlastnictví upravena v § 508 až § 515 obchodního zákoníku. Podle § 508 tohoto zákona poskytovatel opravňuje licenční smlouvou k předmětům průmyslového vlastnictví nabyvatele ve sjednaném rozsahu a na sjednaném území k výkonu práv z průmyslového vlastnictví, zatímco nabyvatel licence se zavazuje k poskytování určité úplaty nebo jiné majetkové hodnoty. Licenční smlouva o poskytnutí užívacích práv k dílu je v českém právu upravena v § 46 až § 57 zákona o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon). Podle § 46 odst. 1 tohoto zákona může autor licenční smlouvou poskytnout nabyvateli licence oprávnění k výkonu práva dílo užít, zatímco nabyvatel licence se zavazuje, není-li sjednáno jinak, poskytnout autorovi odměnu.

34 — Ve slovinském právu je licenční smlouva upravena v čl. 704 až čl. 728 Obligacijski zakonik (obligačního zákoníku). Podle čl. 704 tohoto zákoníku se poskytovatel licence na základě licenční smlouvy zavazuje poskytnout nabyvateli licence úplné či částečné oprávnění k výkonu práva užít vynález, k jehož ochraně byl udělen patent, technické znalosti a zkušenosti, ochrannou známku, vzor nebo model, zatímco nabyvatel licence se zavazuje poskytnout mu určitou odměnu. Autorský zákon (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah [Zákon o právu autorském a práv s ním souvisejících]) neupravuje licenční smlouvu zvlášť; zmínku o ní lze nalézt pouze v souvislosti s počítačovými programy v čl. 133 odst. 2 zákona o právu autorském a práv s ním souvisejících, zatímco poskytnutí užívacích práv k dílu je upraveno v jiných smlouvách.

35 — Ustanovení § 35 rakouského Patentgesetz (patentového zákona) stanoví, že majitel patentu je oprávněn přenechat užití vynálezu jiným oprávněným uživatelům. Podle § 14 odst. 1 Markenschutzgesetz (zákona o ochranných známkách) může být známka předmětem výlučných nebo nevýlučných licencí pro veškeré nebo některé zboží nebo služby, pro které je zapsána. Z rakouské literatury srov. Kucsko, G., *Geistiges Eigentum. Markenrecht, Musterrecht, Patentrecht, Urheberrecht*, Manz, Wien 2003, s. 469 (známková licence), s. 929 (patentová licence). Rakouský Urheberrechtsgesetz (autorský zákon) neupravuje licenční smlouvy o poskytnutí užívacích práv k dílu výslovně, nicméně v praxi se tato smlouva prosadila. Pojem „licenční smlouva“ se používá v souvislosti s poskytnutím užívacích práv k dílu například v judikatuře rakouských soudů; srov. v tomto kontextu např. rozsudky Oberster Gerichtshof (Nejvyššího soudního dvora): OGH 10.12.1985, 4 Ob 381/84; OGH 15.10.2002, 4 Ob 209/02t; OGH 29.4.2003, 4 Ob 57/03s. K poskytnutí užívacího práva k software licenční smlouvou srov. v literatuře např. Holzinger, E., „Rechtsgeschäftliche Übertragung von Software. Versuch einer systematischen Einordnung“, *EDV & Recht*, č. 4/1987, s. 10.

36 — Ve francouzském právu stanoví např. čl. L 613-8 odst. 2 *Code de la propriété intellectuelle* (zákon o duševním vlastnictví), že práva vyplývající z patentu mohou být předmětem výlučných a nevýlučných licencí. Z francouzské literatury srov. například Marcellin, Y., *Le Droit Français de la Propriété Intellectuelle*, Cedat, Paris 1999, s. 433 a násl., který k udělování patentových licencí uvádí, že licence se uděluje smlouvou, na základě které vynálezce (poskytovatel licence) poskytne nabyvateli licence užívací právo, sám ale zůstane majitelem patentu. Autor na straně 436 dále pokračuje, že nabyvatel licence je povinen zaplatit odměnu a užívat předmět licence. Francouzské právo neupravuje udělování licencí v souvislosti s autorskými právy samostatně, poskytování užívacích práv k dílu je upraveno spíše v rámci jiných autorskoprávních smluv; srov. k tomu Marcellin, viz shora, s. 68 a násl.

37 — Irský *Copyright and Related Rights Act, 2000* (zákon o autorském právu a práv s ním souvisejících) např. připouští v oddíle 120 odst. 1 poskytování užívacích práv k dílu. Z irské literatury zabývající se licenčními smlouvami týkajícími se autorských práv srov. Clark, R., *Irish Copyright and Design Law*, Butterworths, Dublin 2003, s. C/110 a násl.

38 — Ust. § 15 odst. 2 německého *Patentgesetz* (patentového zákona) upravuje licenční smlouvu o udělení užívacích práv k patentu; opravňuje k udělování patentové licence smlouvou a určuje mj., že patent může být předmětem výlučných nebo nevýlučných nebo nevýlučných licencí. Podle § 30 *Markengesetz* (zákona o ochranných známkách) může být známka předmětem výlučných nebo nevýlučných licencí. Podle Stumpf, H, Groß, M., Der Lizenzvertrag, 8. Auflage, Verlag Recht und Wirtschaft, Frankfurt 2008, s. 41, bod 16, mohou být licence uděleny také pro znalosti a zkušenosti (know-how). Německý *Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte* (zákon o autorských právech a práv s ním souvisejících) se o licenční smlouvě výslovně nezmiňuje, § 31 upravuje spíš *poskytování užívacích práv*. Bez ohledu na to lze v německé literatuře rovněž v odvětví autorského práva nalézt například pojem „licence“, srov. např. Schack, H., Urheber und Urhebervertragsrecht, 2. vydání, Mohr Siebeck, Tübingen 2001, s. 245, body 539 a 540.

členských států většinou upravují licenční smlouvu, ať už se jedná o nominátní či inominátní smlouvu, pouze v souvislosti s průmyslovými právy, zřídka ovšem i v souvislosti s autorským právem [39]; v některých členských státech upravují jiné autorskoprávní smlouvy poskytování užívacích práv k dílu [40].

50. Právní předpisy Společenství týkající se ochrany duševního vlastnictví sice připouští možnost udělení licence, nicméně neobsahují žádná ustanovení o uzavírání licenčních smluv ani ustanovení vymezující jejich znaky [41]. Rovněž mezinárodní smlouvy v odvětví duševního vlastnictví obsahují zmínky o licenční smlouvě nebo o možnosti udělení licence k právům duševního vlastnictví, samotnou úpravu licenční smlouvy však přenechávají vnitrostátnímu právu smluvních států; v této souvislosti lze jmenovat Dohodu TRIPS [42] a Evropskou patentovou úmluvu [43].

39 — Takto je licenční smlouva vztahující se na autorská práva upravena v českém právu (poznámka pod čarou 33) a v irském právu (poznámka pod čarou 37).

40 — Srov. např. slovinské právo (poznámka pod čarou 34) a francouzské právo (poznámka pod čarou 36).

41 — Toto stanoví v odvětví autorského práva 30. bod odůvodnění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti (Úř. věst. L 167, s. 10, Zvl. vyd. 17/01, s. 230), že aniž jsou dotčeny příslušné vnitrostátní právní předpisy týkající se autorského práva a práv s ním souvisejících, mohou být práva uvedená v této směrnici převedena, postoupena nebo mohou podléhat udělení smluvních licencí. V odvětví práva ochranných známek stanoví čl. 22 odst. 1 nařízení Rady (ES) č. 40/94 ze dne 20. prosince 1993 o ochranné známce Společenství (Úř. věst. L 11, s. 1; Zvl. vyd. 17/01, s. 146), že ochranná známka Společenství může být předmětem licence pro všechny výrobky nebo služby, pro které byla zapsána, nebo pro některé z nich a pro celé Společenství nebo jeho část. I nařízení o patentu Společenství bude v budoucnu obsahovat ustanovení o smluvních licencích; v článku 19 návrhu nařízení Rady o patentu Společenství (KOM[2000] 412 v konečném znění) se tak stanoví, že patent Společenství může být celá nebo zčásti předmětem licence pro celé Společenství nebo jeho část a že licence může být výlučná nebo nevýlučná.

42 — Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS) (Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví). Podle článku 21 dohody TRIPS mohou členové stanovit podmínky pro poskytnutí licence na ochranné známky; článek 28 odst. 2 mj. stanoví, že majitel patentu musí mít právo uzavírat licenční smlouvy. Znění dohody TRIPS lze nalézt na internetové adrese http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/27-trips.pdf.

43 — Úmluva o udělování evropských patentů (Evropská patentová úmluva) ze dne 5. října 1973, ve znění aktu revidujícího článek 63 Evropské patentové úmluvy ze dne 17. prosince 1991 a rozhodnutí správní rady Evropské patentové organizace ze dne 21. prosince 1978, ze dne 13. prosince 1994, ze dne 20. října 1995, ze dne 5. prosince 1996, ze dne 10. prosince 1998 a ze dne 27. října 2005, a zahrnující provizorně použitelná ustanovení aktu revidujícího Evropskou patentovou úmluvu ze dne 29. listopadu 2000. Článek 73 Evropské patentové úmluvy upravuje udělování patentových licencí na základě smlouvy a stanoví, že Evropská patentová přihláška může být předmětem licencí pro území určených smluvních států úmluvy nebo jejich část. Znění Evropské patentové úmluvy lze nalézt na internetové adrese http://www.epo.org/patents/law/legal-texts/html/epc/1973/e/ma1.html.

51. Z uvedených právních dokumentů a literárních děl lze vyčíst, že licenční smlouva je synalagmatická smlouva, jejíž smysl spočívá v tom, že poskytovatel licence jejímu nabyvateli poskytne právo užít určitá práva duševního vlastnictví a nabyvatel licence mu za to zaplatí licenční poplatek. Udělením licence poskytovatel opravňuje nabyvatele licence k jednáním, která by bez toho, že mu byla licence udělena, představovala porušení práv duševního vlastnictví [44]. Licenci lze různými způsoby omezit; může být výlučná nebo nevýlučná, omezená prostorově, časově nebo podle způsobu jejího užití [45].

52. Ohledně právní povahy licenční smlouvy je v literatuře v různých členských státech zastáván názor, že se jedná o samostatnou smlouvu [46], kterou je třeba odlišovat od jiných smluv [47]; část literatury ji označuje za smlouvu *sui generis* [48]. V kontextu projednávané věci je důležitý především rozdíl mezi licenční smlouvou a nájemní či pachtovní smlouvou. Rozdíly mezi licenční smlouvou a nájemní či pachtovní smlouvou pojednám podrobněji dále při hledání odpovědi na otázku, zda může být licenční smlouva smlouvou o poskytování služeb [49].

2. Výklad druhé odrážky čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001

53. Podle druhé odrážky čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 je místem plnění závazku v případě poskytování služeb místo na území

44 — Srov. z literatury např. Tritton, G., a další, *Intellectual Property in Europe*, Sweet & Maxwell, London 2008, s. 677, body 7-047; Bently, L., Sherman, B., Intellectual Property Law, 2. vydání, *Oxford University Press*, New York 2004, s. 254, 950.

45 — Srov. Bently, L. Sherman, B., citovaní výše v poznámce pod čarou 44, s. 950. K různým omezením licence srov. z francouzské literatury Marcellin, Y., citovaný výše v poznámce pod čarou 36, s. 434 a násl.

46 — Z rakouské literatury srov. Kucsko, G., citovaný výše v poznámce pod čarou 35), s. 929. Z německé literatury srov. Busse, R. (vyd.), *Patentgesetz. Unter Berücksichtigung des Europäischen Patentübereinkommens, des Gemeinschaftspatentübereinkommens und des Patentzusammenarbeitsvertrags. Kommentar*, De Gruyter, Berlin, New York, s. 297, bod 53; Stumpf, H., Groß, M., citovaní výše v poznámce pod čarou 38, s. 42 a 43, bod 19. Ze slovinské literatury srov. Podobnik, K., in Juhart, M., Plavšak, N. (vyd.), *Obligacijski zakonik (posebni del) s komentarjem*, GV založba, Ljubljana 2004, komentář k článku 704, s. 62.

47 — V rakouské literatuře Kucsko, G., citovaný výše v poznámce pod čarou 46, s. 930, zdůrazňuje, že licenční smlouvu je třeba rozlišovat od smlouvy o poskytnutí znalostí a zkušeností (know-how) a od smlouvy o franšíze. V rakouské literatuře Stumpf, H., Groß, M., citovaní výše v poznámce pod čarou 38, s. 43 až 45, body 20 až 24, upozorňují na to, že licenční smlouvu je třeba rozlišovat od kupní, společenské a nájemní či pachtovní smlouvy. Ze slovinské literatury srov. Podobnik, K., citovaný výše v poznámce pod čarou 46, komentář k článku 704, s. 62.

48 — Srov. např. z německé literatury Schulte, R., *Patentgesetz mit Europäischem Patentübereinkommen. Kommentar auf der Grundlage der deutschen und europäischen Rechtsprechung*, Carl Heymanns Verlag, Köln, Berlin, Bonn, München 1994, s. 219, bod 16; z rakouské literatury srov. Kucsko, G., citovaný výše v poznámce pod čarou 46, s. 929; z judikatury rakouských soudů srov. např. rozsudek Oberster Gerichtshof OGH 15.10.2002, 4Ob 209/02t.

49 — Srov. bod 66 tohoto stanoviska.

členského státu, kde služby podle smlouvy byly nebo měly být poskytovány. Toto ustanovení tedy pojem „služba“ nedefinuje a ani Soudní dvůr tento pojem v rámci výkladu nařízení č. 44/2001 dosud neobjasnil.

54. Úvodem je třeba podotknout, že pojem „služby“ musí být v rámci nařízení č. 44/2001 vykládán autonomně, aniž by byla zohledněna definice tohoto pojmu v právním řádu členských států; k dosažení jednotného použití tohoto nařízení ve všech [50] členských státech, je při tom třeba vycházet z jeho systematiky a cílů [51]. Navíc je třeba poznamenat, že se sice v zásadě ztotožňuji s přesvědčením účastníků řízení v projednávané věci o tom, že je nezbytné vykládat pojem „služby“ obsažený v druhé odrážce čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 široce [52], ale že je při definování tohoto pojmu potřeba brát v úvahu, že takový výklad musí odpovídat systematice a cílům nařízení č. 44/2001.

55. U nařízení č. 44/2001 je obecně třeba vycházet z jeho návaznosti na Bruselskou úmluvu. V čl. 5 bodu 1 této Úmluvy nebyla příslušnost v případě smluv o poskytování služeb upravena samostatně, takže výklad tohoto ustanovení nemůže sloužit jako vodítko pro výklad pojmu „služba“ v rámci nařízení č. 44/2001. V Bruselské úmluvě se ovšem objevil pojem „smlouvy, jejímž předmětem je poskytování služby“, obsažený v čl. 13 odst. 1 bodu 3, který byl rozhodný

50 — Jak vyplývá z 21. bodu odůvodnění nařízení č. 44/2001, Dánsko se podle článků 1 a 2 Protokolu o postavení Dánska, připojeného ke Smlouvě o Evropské unii a ke Smlouvě o založení Evropského společenství, přijetí tohoto nařízení neúčastní, a proto pro ně není závazné ani použitelné. Podle 22. bodu odůvodnění nařízení č. 44/2001 je ve vztazích mezi Dánskem a členskými státy, které jsou vázány tímto nařízením, nadále platná Bruselská úmluva.

51 — Z judikatury týkající se Bruselské úmluvy, kterou je kvůli zásadě návaznosti třeba brát v úvahu také v rámci výkladu nařízení č. 44/2001, lze vyvodit požadavek autonomního výkladu pojmů obsažených v tomto nařízení č. 44/2001. Srov. mj. rozsudky ze dne 21. června 1978 Bertrand (150/77, Recueil, s. 1431, body 14 až 16); ze dne 19. ledna 1993, Shearson Lehman Hutton (C-89/91, Recueil, s. I-139, bod 13); ze dne 3. července 1997, Benincasa (C-269/95, Recueil, s. I-3767, bod 12); ze dne 11. července 2002, Gabriel (C-96/00, Recueil, s. I-6367, bod 37); ze dne 20. ledna 2005, Engler (C-27/02, Sb. rozh. s. I-481, bod 33). Srov. dále mé stanovisko ze dne 11. září 2008 ve věci Ilsinger (C-180/06, probíhající před Soudním dvorem).
Z literatury zabývající se autonomním výkladem pojmů obsažených v nařízení č. 44/2001 srov. např. B. Geimer, R., in: Geimer, R., Schütze, R. A., *Europäisches Zivilverfahrensrecht. Kommentar zur EuGVVO, EuEheVO, EuZustellungsVO, zum Lugano-Übereinkommen und zum nationalen Kompetenz und Anerkennungsrecht*, Beck, München 2004, s. 176, který zdůrazňuje, že pojem služby je v právním řádu Společenství potřeba vykládat jednotně, oproštěně od *lex causae*, tj. od rozhodného práva, které se použije na smlouvu. Srov. také Gaudemet-Tallon, H., Compétence et exécution des jugements en Europe. Règlement n° 44/2001, Conventions de Bruxelles et de Lugano, 3. vydání, *Librairie générale de droit et de jurisprud*ence, Paris 2002, s. 148.

52 — I v literatuře se doporučuje vykládat pojem služby široce. Srov. např. Micklitz, H.-W., Rott, P., „Vergemeinschaftung des EuGVÜ in der Verordnung (EG) Nr. 44/2001“, *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, č. 11/2001, s. 328; Geimer, R., citovaný výše v poznámce pod čarou 51, s. 176; Rauscher, T. (vyd.), *Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar*, 2. vydání, Sellier. European Law Publishers, München 2006, s. 179, bod 49; Mankowski, P., citovaný výše v poznámce pod čarou 27, s. 131, bod 90; Gaudemet-Tallon, H., citovaný výše v poznámce pod čarou 51, s. 148.

pro určování příslušnosti ve věcech spotřebitelských smluv o poskytování služeb [53], a jeho výklad by mohl posloužit jako východisko pro výklad čl. 5 bodu 1 nařízení č. 44/2001 [54]. Soudní dvůr ovšem ani v rámci výkladu tohoto ustanovení Bruselské úmluvy pojem „služby" výslovně nedefinoval [55].

a) Abstraktní definice pojmu „služba" ve smyslu druhé odrážky čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001

56. Jelikož Soudní dvůr dosud neprovedl výklad tohoto pojmu, musí jeho výklad vycházet zaprvé z obvyklého významu pojmu „služba" a za druhé z analogie s jinými prameny práva.

57. Podle mého názoru mají pro definování pojmu „služba" dva aspekty rozhodující význam. Zaprvé, podle obvyklého významu pojmu „služba" musí ten, kdo službu poskytuje, vykonávat určitou činnost; předpokladem poskytování služeb je tedy určitá činnost nebo aktivita ze strany toho, kdo službu poskytuje [56]. Zadruhé, jak ukáže analogie k definici tohoto pojmu v primárním právu [57], služby se musí poskytovat zásadně za úplatu. Každopádně je třeba vzít v úvahu, že abstraktní definicí tohoto pojmu se dosáhne jen jeho rámcového vymezení; v každé věci bude třeba odpovědět vzhledem ke všem okolnostem případu individuálně, zda příslušná činnost spadá pod pojem „služba".

53 — Podrobně čl. 13 odst. 1 bod 3 Bruselské úmluvy stanovil, že ve věcech týkajících se smlouvy uzavřené spotřebitelem se příslušnost určuje podle oddílu, který upravuje příslušnost ve věcech spotřebitelských smluv, a sice „u jiných smluv, jejichž předmětem je poskytování *služeb* nebo dodání movitých věcí, jestliže a) ve státě bydliště spotřebitele předcházela uzavření smlouvy výslovná nabídka nebo reklama a b) spotřebitel v tomto státě učinil nezbytné právní úkony směřující k uzavření smlouvy". Zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska.

54 — Rauscher, T. (vyd.), citovaný výše v poznámce pod čarou 52, s.179, bod 49, se domnívá, že k výkladu pojmu „služby" v rámci čl. 13 odst. 1 bodu 3 Bruselské úmluvy je třeba přihlížet i při výkladu tohoto pojmu v rámci čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001.

55 — Při výkladu tohoto pojmu provedeném např. v rozsudcích ze dne 11. července 2002, Gabriel (uvedený v poznámce pod čarou 51, body 38 až 40 a 47 až 51) a ze dne 20. ledna 2005, Engler (uvedený v poznámce pod čarou 51, bod 34) vyjmenoval Soudní dvůr předpoklady použití čl. 13 odst. 1 bodu 3 Bruselské úmluvy; v těchto věcech nicméně nešlo o poskytování služeb, nýbrž o koupi movitých věcí.

56 — Mankowski, P., citovaný výše v poznámce pod čarou 27, s. 131, bod 90; Cavalier, G., „Un contrat de concession exclusive n'est ni un contrat de vente ni une fourniture de services au sens de l'article 5, paragraphe 1, b) du règlement «Bruxelles I»", *Revue Lamy Droit des Affaires*, č. 19/2007, s. 71. V této souvislosti lze analogicky získat poznatky i z výkladu článku 5 úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy předložené dne 19. června 1980 v Římě k podpisu (Římská úmluva) (Úř. věst. L 266, 8.7.2005, s. 1); v rámci tohoto výkladu vysvětlují Czernich, D., Heiss, H., Nemeth, K., EVÜ – *Das Europäische Schuldvertragsübereinkommen: Übereinkommen über das auf vertragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht. Kommentar*, Orac, Wien 1999, že německé soudy pod pojmem „služba" ve smyslu tohoto článku rozumí služby spojené s určitou činností („tätigkeitsbezogene Leistungen").

57 — Bod 61 tohoto stanoviska.

58. Na základě abstraktní definice pojmu „služba“ uvedené ve shora uvedeném bodě lze podle mého názoru konstatovat, že není možné považovat licenční smlouvu za smlouvu o poskytování služeb ve smyslu druhé odrážky čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001. Přestože totiž k udělení licence dochází za úplatu, nevykonává poskytovatel licence při jejím udělení žádnou aktivní činnost. Opravňuje nabyvatele licence k užití práva duševního vlastnictví, které je předmětem licence; od poskytovatele licence se jako aktivita očekává, že podepíše licenční smlouvu a skutečně přenechá předmět licence k užívání jinému, což podle mě nelze označit za „službu“. Licenční smlouva proto nemůže být považována za službu ve smyslu druhé odrážky čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001.

b) Částečná analogie k definici pojmu „služby“ obsažené v primárním právu

60. Za účelem nalezení přesnější definice pojmu „služba“ obsaženého v nařízení č. 44/2001 lze vycházet z analogie k definici tohoto pojmu v primárním právu týkajícím se volného pohybu služeb, i když naposled uvedené vymezení pojmu podle mě nelze neomezeně přenést na nařízení č. 44/2001 [58]. Při výkladu nařízení č. 44/2001 totiž vždy musí stát v popředí systematika a účel tohoto nařízení, které je z hlediska svého obsahu úpravou mezinárodního práva soukromého.

59. Kromě abstraktní definice je třeba za účelem přesnější definice pojmu „služba“ ve smyslu druhé odrážky čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 analogicky přihlížet také k definici tohoto pojmu v primárním právu týkajícím se volného pohybu služeb a k vzájemnému působení s výkladem právních předpisů vydaných v odvětví justiční spolupráce v občanských věcech, současně je ale také třeba objasnit, proč nelze vycházet z analogie k definici tohoto pojmu obsažené právních předpisech Společenství v odvětví daně z přidané hodnoty.

61. Za „služby“ v rámci volného pohybu služeb se podle čl. 50 odst. 1 ES pokládají výkony „poskytované zpravidla za úplatu, pokud nejsou upraveny ustanoveními o volném pohybu zboží, kapitálu a osob“.

58 — V tomto smyslu Rauscher, T. (vyd.), citovaný výše v poznámce pod čarou 51, s. 178 a 179, bod 49; Czernich, D. v Czernich, D., Kodek, G. E., Tiefenthaler, S., *Europäisches Gerichtsstands- und Vollstreckungsrecht EuGVO und Lugano-Übereinkommen. Kurzkommentar*, 2. vydání, LexisNexis ARD ORAC, Wien 2003, s. 74 a 75, bod 39. Mankowski, P., citovaný výše v poznámce pod čarou 27, s. 130, bod 89, se domnívá, že pojem „služby“ je třeba vykládat jako v kontextu volného pohybu služeb, pokud systematika nařízení č. 44/2001 nevyžaduje něco jiného.

Článek 50 odst. 2 ES vyjmenovává jen některé obecné příklady služeb (činnosti průmyslové povahy; činnosti obchodní povahy; řemeslné činnosti; činnosti v oblasti svobodných povolání). Soudní dvůr ovšem provedl ve své judikatuře velice široký výklad tohoto pojmu [59]. Jak uvedli účastníci řízení ve svých vyjádřeních, Soudní dvůr v rozsudku Ciola podřadil pod pojem „služby" také pronájem kotvišť lodí jejich vlastníkům pocházejícím z jiných členských států [60] a v rozsudku Cura Anlagen prodej motorových vozidel formou leasingu podnikům z jiných členských států [61].

62. Domnívám se, že do té míry široká definice pojmu „služba", jak je obsažena v primárním právu, nemůže být v projednávané věci bez omezení přenesena na pojem „služby" ve smyslu druhé odrážky čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001, a to z několika důvodů.

63. Zaprvé, jak správně poznamenává německá vláda, pojem „služby" je v primárním právu definován takto široce, aby v sobě v rámci snahy o vybudování vnitřního trhu zahrnoval co možná nejvíce činností [62]. Tento důvod hovořící pro široký výklad je však bezpředmětný při výkladu druhé odrážky čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001, neboť ty smlouvy, které nejsou považovány za smlouvy o poskytování služeb, mohou být považovány již za smlouvy o prodeji movitých věcí ve smyslu první odrážky čl. 5 bodu 1 písm. b) nebo za smlouvy, u nichž se příslušnost určí podle čl. 5 bodu 1 písm. a). Účelem nařízení č. 44/2001 jako celku je – jak vyplývá z druhého bodu jeho odůvodnění – sice zabezpečení řádného fungování vnitřního trhu prostřednictvím sjednocených pravidel pro určování mezinárodní příslušnosti soudů v občanských a obchodních věcech, tohoto cíle však nelze účinně dosáhnout širším výkladem pojmu „služba" obsaženého v druhé odrážce čl. 5 bodu 1 písm. b) uvedeného nařízení.

64. Zadruhé, pojem „služba" obsažený v druhé odrážce čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 nemůže na rozdíl od primárního práva zahrnovat nájem nemovitostí, neboť v řízeních o sporech vznikajících v souvislosti

59 — Pod tento pojem spadají např. lékařské služby (rozsudky ze dne 12. července 2001, Smits, C-157/99, Recueil, s. I-5473 a ze dne 4. října 1991, Grogan, C-159/90, Recueil, s. I-4685), finanční služby (rozsudek ze dne 10. května 1995, Alpine Investments, C-384/93, Recueil, s. I-1141), pojišťovací služby (rozsudek ze dne 28. dubna 1998, Safir, C-118/96, Recueil, s. I-1897), aktivity v oblasti sportu (rozsudek ze dne 11. dubna 2000, spojené věci Deliège a Pacquée, C-51/96 a C-191/97, Recueil, s. I-2549), loterie (rozsudky ze dne 24. března 1994, Schindler, C-275/92, Recueil, s. I-1039, ze dne 6. listopadu 2003, Gambelli, C-243/01, Recueil, s. I-13031 a ze dne 6. března 2007, Placanica a další, C-338/04, C-359/04 a C-360/04, Sb. rozh. s. I-1891), přenos televizních signálů (rozsudek ze dne 30. dubna 1974, Sacchi, 155/73, Recueil, s. 409), reklama (rozsudek ze dne 9. července 1997, De Agostini a další, C-34/95, C-35/95 a C-36/95, Recueil, s. I-3843), jakož i další služby.

60 — Rozsudek Ciola (uvedený v poznámce pod čarou 5).

61 — Rozsudek Cura Anlagen (uvedený v poznámce pod čarou 5).

62 — Z literatury srov. např. Czernich, D., citovaný výše v poznámce pod čarou 56, s. 74, bod 39.

s takovým nájmem jsou podle čl. 22 bodu 1 tohoto nařízení příslušné výlučně soudy toho členského státu, na jehož území se nemovitost nachází, pokud se nejedná o nájem či pacht nemovitostí za účelem jejich dočasného soukromého užívání na dobu nejvýše šesti po sobě následujících měsíců, kdy jsou příslušné i soudy toho členského státu, v němž má žalovaný bydliště [63]. V případě nájmu či pachtu nemovitostí tedy nikdy nelze určit příslušnost podle druhé odrážky čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001. Účastníci řízení ve svých vyjádřeních odkazují na rozsudek Ciola [64], v němž Soudní dvůr na pronájem kotvišť lodí pohlížel jako na službu. Pronájem kotvišť lodí lze považovat za pronájem nemovitostí; proto nelze vykonstruovat analogii mezi projednávaným případem a případem Ciola.

65. K otázce analogie definice pojmu „služba“ v primárním právu a nařízením č. 44/2001 je třeba upozornit ještě na to, že účastníci řízení uvádějí navíc rozsudek Cura Anlagen [65], v němž Soudní dvůr pohlížel na pronájem motorových vozidel formou leasingu podnikům z jiných členských států jako na „službu“ v rámci volného pohybu služeb, a šlo tedy o pronájem movitých věcí. K tomu lze poznamenat, že předběžná otázka nesměřuje k určení, zda může být pronájem movitých věcí považován za „službu“ ve smyslu nařízení č. 44/2001. I kdybychom vycházeli z předpokladu, že pronájem movitých věcí lze považovat za „službu“ ve smyslu druhé odrážky čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001, ještě by to automaticky neznamenalo, že by tento pojem zahrnoval i udělení licence. V úvahu je totiž třeba vzít to, že mezi předmětnou nájemní smlouvou a licenční smlouvou jsou z hlediska občanského práva značné rozdíly, v jejichž důsledku nelze s licenční smlouvou zacházet zcela stejně jako se smlouvou nájemní nebo pachtovní.

66. Z pohledu občanského práva je licenční smlouva samostatnou smlouvou, a nikoli pouze druhem nájemní či pachtovní

63 — Podle č. 22 bodu 1 nařízení č. 44/2001 jsou „pro řízení, jejichž předmětem jsou věcná práva k nemovitostem a nájem nemovitostí, [příslušné] soudy členského státu, na jehož území se nemovitost nachází“, zatímco „pro řízení týkající se nájmu nemovitostí za účelem jejich dočasného soukromého užívání na dobu nejvýše šesti po sobě následujících měsíců jsou příslušné i soudy toho členského státu, v němž má žalovaný bydliště, pokud je nájemcem fyzická osoba a pronajímatel i nájemce mají bydliště na území téhož členského státu“.

64 — Rozsudek Ciola (uvedený v poznámce pod čarou 5).

65 — Rozsudek Cura Anlagen (uvedený v poznámce pod čarou 5).

smlouvy [66]. Uvedené smluvní typy se liší již předmětem smlouvy. Zatímco předmětem smlouvy o nájmu či pachtu movité věci je movitá věc, předmět licenční smlouvy tvoří práva duševního vlastnictví. Následně se licenční smlouva od nájemní či pachtovní smlouvy liší především tím, že licence může být udělena současně více osobám nezávisle na sobě [67], které se z geografického hlediska nacházejí na různých místech a které také mohou předmět licence užívat současně. V případě nájmu či pachtu věcí toto naopak není možné. Jediný druh licence srovnatelný s nájmem či pachtem, pokud jde o jejich právní účinky, je výlučná licence. Udělením výlučné licence přenechá její poskytovatel jejímu nabyvateli právo užívat určité právo duševního vlastnictví a současně se zavazuje k tomu, že neudělí licenci nikomu dalšímu a ani sám nebude užívat příslušné právo duševního vlastnictví [68]. Tato srovnatelnost se však nedá vztáhnout všeobecně na všechny licenční smlouvy. To, že nelze vycházet z přímé analogie mezi licenční smlouvou a nájemní či pachtovní smlouvou, tedy představuje další argument na podporu stanoviska, že licenční smlouva nemůže být považována za smlouvu, jejímž předmětem je poskytování „služeb“ ve smyslu druhé odrážky čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001.

c) Význam jednotného výkladu nařízení č. 44/2001 a nařízení Řím I

67. V souvislosti s definicí pojmu „služba“ je třeba brát v úvahu, že výklad tohoto pojmu, který provede Soudní dvůr v projednávané věci, ovlivní také definici daného pojmu v rámci nařízení č. 593/2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy [69] (dále jen „nařízení Řím I“). Sedmý bod odůvodnění nařízení Řím I totiž stanoví, že „[v]ěcná působnost a ustanovení tohoto

66 — Z rakouské literatury srov. Kucsko, G., citovaný výše v poznámce pod čarou 35, s. 929, který na licenční smlouvu pohlíží jako na smlouvu *sui generis*. Srov. obdobně ve slovinské literatuře Podobnik, K., citovaný výše v poznámce pod čarou 46, komentář k článku 704, s. 62. K samostatnosti licenční smlouvy srov. v německé literatuře Busse, R., citovaný výše v poznámce pod čarou 46, s. 297, bod 53 a Stumpf, H., Groß, M., citovaný výše v poznámce pod čarou 38, s. 42 a 43, bod 19. Upozornit je třeba na to, že z odborného dokumentu *Principles of European Law on Lease of Goods* (Zásady evropského práva o pronájmu statků) koncipované pracovní skupinou svolanou za účelem přípravy Evropského občanského zákoníku vyplývá, že normy upravující nájemní smlouvu nelze použít na smlouvy o přenechání práv k užití předmětů duševního vlastnictví. Lilleholt, K., a kol., Principles of European Law. Study Group on a European Civil Code. Lease of Goods (PEL LG), Sellier. *European Law Publishers*, München 2008, s. 108, se domnívá, že normy obsažené v uvedených zásadách sice lze použít na pronájem konkrétního vydání knihy, DVD apod., tyto normy se však nevztahují na otázky související s právy duševního vlastnictví.

67 — Z německé literatury srov. Stumpf, H., Groß, M., citovaný výše v poznámce pod čarou 38, s. 44, bod 23. Ze slovinské literatury srov. Podobnik, K., citovaný výše v poznámce pod čarou 46, komentář k článku 704, s. 62.

68 — Srov. v tomto smyslu Bently, L., Sherman, B., citovaní v poznámce pod čarou 44, s. 255, 950.

69 — Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) (Úř. věst. L 177, 4.7.2008, s. 6).

nařízení by měly být v souladu s nařízením č. 44/2001…“. Sedmnáctý bod odůvodnění nařízení Řím I stanoví pro případ, že si smluvní strany nezvolily rozhodné právo: „Co se týká rozhodného práva …, měly by být pojmy ‚poskytování služeb‘ a ‚prodej zboží‘ vykládány stejným způsobem jako při použití článku 5 nařízení (ES) č. 44/2001, pokud se na prodej movitostí a poskytování služeb vztahuje toto nařízení“.

68. Soudní dvůr tedy bude muset při výkladu pojmu „služba“ v rámci druhé odrážky čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 dbát na to, aby tento pojem nevyložil takovým způsobem, který by odporoval smyslu a účelu nařízení Řím I.

69. Jak uvedla německá vláda ve svých vyjádřeních, vyplývá z řízení k přijetí nařízení Řím I, že návrh tohoto nařízení obsahoval ve svém článku 4, který stanoví rozhodné právo při neexistenci volby práva smluvními stranami, kromě písm. b) – které stanoví rozhodné právo pro smlouvy o poskytování služeb – ještě další písmeno, které stanovilo rozhodné právo pro smlouvy o užití práv duševního vlastnictví nebo průmyslových práv [70]. Z dokumentů o řízení k přijetí tohoto nařízení jasně vyplývá, že od zařazení naposled uvedeného písmene do konečného znění nařízení Řím I bylo upuštěno proto, že v Radě nedošlo ke shodě o tom, která ze smluvních stran musí splnit závazek charakteristický pro smlouvu [71], a nikoli proto, že by tato smlouva měla být zařazena mezi smlouvy o poskytování služeb. Když by byl pojem „služba“ v rámci nařízení č. 44/2001 vykládán tak, že by pod tento pojem spadalo udělení licence, bylo by to v konečném důsledku v rozporu se smyslem a účelem definice pojmu „služba“ v rámci nařízení Řím I. Toto tedy představuje další argument svědčící o tom, že licenční smlouva není smlouvou o poskytování služeb ve smyslu druhé odrážky čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001.

70 — Návrh nařízení Evropského Parlamentu a Rady o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) [KOM (2005) 650 v konečném znění]; srov. čl. 4 odst. 1 písm. f) tohoto návrhu Komise, který stanoví toto: „smlouva týkající se duševního nebo průmyslového vlastnictví se řídí právem země, v níž osoba, která převádí nebo uděluje práva, má obvyklé bydliště.“

71 — Kromě shora uvedeného návrhu Komise se v řízení k přijetí nařízení Řím I jednalo ještě o návrhu švédské delegace, který dbal na teritoriální aspekt poskytování užívacích práv ke statkům duševního vlastnictví (srov. dokument Rady č. 5460/07 ze dne 25. ledna 2007), jakož i o návrhu presidia, který byl kompromisem mezi švédským návrhem a návrhem Komise (srov. dokument Rady č. 6935/07 ze dne 2. března 2007). Nakonec bylo rozhodnuto vyškrtnout z nařízení čl. 4 odst. 1 písm. f) tohoto návrhu (srov. dokument Rady č. 8229/07 ze dne 17. dubna 2007). Srov. též zprávu Evropského parlamentu ze dne 21. listopadu 2007 o návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) (A6-450/2007), v níž Evropský parlament navrhuje vyškrtnutí čl. 4 písm. f) návrhu nařízení. Vyškrtnutí čl. 4 písm. f) návrhu nařízení navrhla rovněž pracovní skupina Institutu Maxe-Plancka pro zahraniční a vnitrostátní mezinárodní právo soukromé, a sice kvůli rozmanitosti smluv týkajících se duševního vlastnictví a s tím spojených obtížích při určování smluvní strany, která musí splnit závazek charakteristický pro smlouvu; srov. článek Institutu Maxe-Plancka pro zahraniční a vnitrostátní mezinárodní právo soukromé „Comments on the European Commission's Proposal for a Regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations (Rome I)“, *RabelsZ*, č. 2/2007, s. 265.

d) Nemožnost analogie k definici pojmu „služby“ obsažené v právních předpisech Společenství v oblasti daně z přidané hodnoty

70. Oproti přesvědčení žalobců v původním řízení a Komise, nelze z několika důvodů přenést definici pojmu „služba“ obsaženou ve směrnicích Společenství v odvětví daně z přidané hodnoty na tento pojem v případě, že je použit v nařízení č. 44/2001.

72. Nařízení č. 44/2001 ovšem nestanoví, že se příslušnost řídí podle ustanovení platných pro smlouvy o poskytování služeb, když nejde o smlouvu o prodeji movitých věcí. Nařízení ve svém čl. 5 bodu 1 písm. a) naopak obsahuje výslovné pravidlo pro určení příslušnosti v případech, kdy předmětem smlouvy není ani prodej movitých věcí, ani poskytování služeb. V čl. 5 bodu 1 písm. c) nařízení se totiž výslovně stanoví, že písm. a) platí tehdy, když nelze použít písm. b). V rámci nařízení č. 44/2001 není tedy takto široká definice pojmu „služba“ potřebná, neboť příslušnost lze určit již podle čl. 5 bodu 1 písm. a), jestliže určení příslušnosti není možné provést podle čl. 5 bodu 1 písm. b).

71. Zaprvé, ze znění definice tohoto pojmu obsažené ve směrnicích týkajících se daně z přidané hodnoty jasně vyplývá, že se jedná o negativní definici, která je již podle své povahy velmi široká. Článek 6 odst. 1 Šesté směrnice o harmonizaci právních předpisů členských států týkajících se daní z obratu [72] a čl. 24. odst. 1 směrnice 2006/112 o společném systému daně z přidané hodnoty [73] tak stanoví, že poskytnutím služby se v rámci těchto směrnic „[rozumí] každé plnění, které není dodáním zboží …“. Tyto směrnice tedy kvalifikují – vedle dovozu na území Společenství – jen dva druhy hospodářské činnosti v této oblasti za zdanitelná plnění: dodání zboží a poskytování služeb, v důsledku čehož je v tomto kontextu definice pojmu „služba“ nezbytně široká.

73. Zadruhé je pojem „služba“ v rámci právních předpisů Společenství v odvětví daně z přidané hodnoty definován široce proto, že rovněž oblast působnosti této směrnice je velmi široká [74], tak aby touto cestou dopadala na všechny zdanitelné hospodářské činnosti. Stejně jako v kontextu primárního práva nelze ani v rámci směrnic Společenství v odvětví

72 — Šestá směrnice Rady 77/388/EHS 17. května 1977 o harmonizaci právních předpisů členských států týkajících se daní z obratu – Společný systém daně z přidané hodnoty: jednotný základ daně (Úř. věst. L 145, 13.6.1977, s. 1; Zvl. vyd. 09/01, s. 23).

73 — Směrnice Rady 2006/112/ES ze dne 28. listopadu 2006 o společném systému daně z přidané hodnoty (Úř. věst. L 347, 11.12.2006, s. 1).

74 — K široké oblasti působnosti šesté směrnice mj. rozsudky ze dne 26. března 1987, Komise v. Holandsko (235/85, Recueil, s. 1471, bod 6); ze dne 4. prosince 1990, van Tiem (C-186/89, Recueil, s. I-4363, bod 17), a ze dne 12. září 2000, Komise v. Irsko (C-358/97, Recueil, s. I-6301). Rovněž v mém stanovisku ze dne 9. prosince 2008 k věci Tellmer Property (C-572/07, probíhající před Soudním dvorem) jsem podtrhla, že oblast působnosti daně z přidané hodnoty je v rámci šesté směrnice koncipována velmi široce.

daně z přidané hodnoty potvrdit názor, že *ratio* širokého výkladu pojmu „služba“ lze neomezeně vztáhnout na tento pojem, pokud se používá v nařízení č. 44/2001. Je třeba si povšimnout, že pojmy z určitého právního odvětví jsou vždy definovány v závislosti na tomto odvětví, takže definici koncipovanou v určitém odvětví nelze bezprostředně vztáhnout na jiné odvětví. Jelikož je daňová oblast zvláštním odvětvím se specifickými cíly, nelze definici pojmu „služba“ koncipovanou v tomto odvětví vztáhnout na nařízení č. 44/2001.

e) Názory v literatuře

74. Dále bych ráda upozornila na to, že v literatuře se objevují četné příklady smluv o poskytování „služeb“ ve smyslu druhé odrážky čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001: pracovní smlouvy, smlouvy o přepravě, komisionářské smlouvy, smlouvy o poskytnutí léčby, poradenské smlouvy, smlouvy o školení apod [75]. Licenční smlouvu však mezi těmito příklady nenajdeme. Někteří autoři naopak výslovně zdůrazňují, že příslušnost ve věcech licenčních smluv respektive smluv o poskytnutí práv užívat statky duševního vlastnictví je třeba určit podle čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení č. 44/2001 [76].

3. Závěr

75. Vzhledem ke shora uvedeným úvahám navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na první předběžnou otázku, že druhá odrážka čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 se musí vykládat tak, že smlouva, kterou nositel práva duševního vlastnictví poskytne svému smluvnímu partnerovi oprávnění užívat toto právo (licenční smlouva) není smlouvou o poskytování služeb ve smyslu tohoto ustanovení.

75 — Rauscher, T., citovaný výše v poznámce pod čarou 52, bod 50; Czernich, D., citovaný výše v poznámce pod čarou 58, s. 75, bod 40.

76 — Mankowski, P., citovaný výše v poznámce pod čarou 27, s. 152, bod 129, výslovně vyjmenovává licenční smlouvu mezi smlouvami, u nichž se příslušnost určí podle čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení č. 44/2001. Takahashi, K., „Jurisdiction in matters relating to contract: Article 5(1) of the Brussels Convention and Regulation“, *European Law Review*, č. 5/2002, s. 534 se domnívá, že čl. 5 bod 1 písm. a) se použije dále na smlouvy o poskytnutí práv užívat statky duševního vlastnictví. Srov. Berlioz. P., „La notion de fourniture de services au sens de l'article 5-1 b) du règlement «Bruxelles I»“, *Journal du droit international* (Clunet), č. 3/2008, body 85 až 95, který se jednoznačně domnívá, že smlouva o poskytnutí práv nemůže být smlouvou o poskytování služeb ve smyslu čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001.

C – *Druhá předběžná otázka*

76. Druhou předběžnou otázku předkládající soud pokládá jen pro případ kladné odpovědi na první předběžnou otázku, tedy pro případ, že by se druhá odrážka čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení č. 44/2001 měla vykládat tak, že licenční smlouva je smlouvou o poskytování služeb ve smyslu tohoto ustanovení.

77. Jelikož se domnívám, že na první předběžnou otázku je třeba odpovědět záporně, není nutno odpovídat na druhou otázku, která byla položena jen pro případ kladné odpovědi na otázku první.

D – *Třetí předběžná otázka*

78. Třetí předběžnou otázku je třeba chápat tak, že jejím prostřednictvím soud hledá odpověď na to, zda se má čl. 5 bod 1 písm. a) a c) nařízení č. 44/2001 vykládat tak, že příslušnost rozhodovat o sporech vznikajících v souvislosti s licenčními smlouvami je třeba posuzovat na základě tohoto ustanovení podle zásad vyplývajících z judikatury Soudního dvora k čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy. Jinými slovy chce předkládající soud vědět, zda se má při výkladu čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení č. 44/2001 zachovávat návaznost na výklad čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy.

79. V nařízení č. 44/2001 je příslušnost ve věcech týkajících se smlouvy nebo nároků ze smlouvy upravena jinak, než v Bruselské úmluvě, a v tomto rámci byl čl. 5 bod 1 nařízení č. 44/2001 změněn a nově formulován oproti čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy. Obsahu a systematice této změny lze porozumět jen se zřetelem k výkladu čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy provedenému Soudním dvorem a především ke kritice tohoto výkladu. Níže proto pojednám obsah výkladu čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy, důvody pro změnu tohoto ustanovení, jakož i rozsah těchto změn a následně přejdu k výkladu čl. 5 bodu 1 písm. a) a c) nařízení č. 44/2001.

1. Změna právních předpisů o příslušnosti ve věcech týkajících se smlouvy nebo nároků ze smlouvy: Od Bruselské úmluvy k nařízení č. 44/2001

a) Výklad čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy

80. První polovina věty čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy stanoví, že pokud předmět sporu tvoří smlouva nebo nároky ze smlouvy, může být osoba, která má bydliště na území některého smluvního státu, žalována v jiném smluvním státě u soudu místa, kde závazek, o nějž se jedná, byl nebo měl být splněn [77]. Soudní dvůr objasnil význam obratu „místo, kde závazek byl nebo měl být splněn“ v obou rozsudcích De Bloos [78] a Tessili [79] ze dne 6. října 1976, v nichž odpověděl na dvě podstatné otázky týkající se výkladu tohoto článku: zaprvé, k jakému závazku se má v rámci určení příslušnosti podle tohoto ustanovení přihlížet a zadruhé, podle jakých hraničních určovatelů se určí místo plnění tohoto závazku. Soudní dvůr v rozsudku de Bloos rozhodl, že výraz „závazek“ obsažený v tomto ustanovení se vztahuje na smluvní povinnost, která tvoří předmět žaloby [80], tj. na spornou povinnost, která je předmětem řízení mezi smluvními stranami. V rozsudku Tessili rozhodl, že se má místo plnění sporné smluvní povinnosti určit podle rozhodného práva použitelného na smluvní vztah, určeného podle kolizních norem státu soudu, který se sporem zabývá [81]. V rámci odůvodnění tohoto rozhodnutí Soudní dvůr uvedl, že vzhledem k existujícím rozdílům mezi vnitrostátními právními úpravami smluv, a při neexistenci jakéhokoli sjednocení rozhodného práva pro smluvní závazky, se při současném stavu právního vývoje ukazuje jako nemožné uvést k výkladu tohoto ustanovené rozsáhlejší údaje [82].

81. Aby tedy soud zabývající se právním sporem mohl určit příslušný soud v souladu s tímto výkladem, musí provést třístupňový přezkum, který generální advokát Ruiz-Jarabo Colomer ve svém stanovisku k věci GIE Groupe Concorde právem označil za obtížný [83]. Nejprve musí soud zjistit, jaká smluvní povinnost tvoří předmět právního sporu mezi smluvními stranami. Pak musí na základě kolizních norem svého právního řádu vypátrat, které hmotné právo se použije na smluvní vztah mezi stranami (*lex causae*). Nakonec musí na základě rozhodného hmotného práva zjistit, kde se nachází místo plnění sporného smluvního závazku.

77 — Druhá věta čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy umožňovala určit příslušnost individuálních pracovních smluv. V nařízení č. 44/2001 je tato příslušnost upravena v samostatném oddíle (čl. 18 až 21).

78 — Rozsudek De Bloos (uvedený v poznámce pod čarou 9).

79 — Rozsudek Tessili (uvedený v poznámce pod čarou 10).

80 — Rozsudek De Bloos (uvedený v poznámce pod čarou 9, bod 13).

81 — Rozsudek Tessili (uvedený v poznámce pod čarou 10, bod 13).

82 — Rozsudek Tessili (uvedený v poznámce pod čarou 10, bod 14).

83 — Srov. stanovisko generálního advokáta Ruize-Jaraba Colomera ze dne 16. března 1999 k věci GIE Groupe Concorde (C-440/97, Recueil, s. I-6307, bod 28).

b) Důvody změny čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy

82. Tento výklad čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy vedl ke značným praktickým potížím vnitrostátních soudů při rozhodování o otázkách příslušnosti a dal podnět k ostré kritice v literatuře, jakož i k předkládání návrhů na změnu této judikatury různými generálními advokáty. Kritizováno bylo více aspektů tohoto výkladu.

83. Zaprvé, vzhledem ke složitosti zásad, které vyplývají z uvedeného výkladu, je určení příslušného soudu v praxi nepřiměřeně obtížné, neboť stěžuje řízení ještě před tím, než soud vůbec začne přezkoumávat, na jakém základě je uplatňován nárok [84]. Zadruhé, je určování příslušnosti na základě zásad, které vyplývají z uvedeného výkladu, značně nepředvídatelné pro účastníky řízení, neboť *lex causae* různých členských států může určit odlišné místo plnění pro tentýž druh závazku [85]. Místo plnění sporného závazku, a tudíž i příslušný soud, tedy závisí na tom, jaké právo je rozhodné pro příslušný smluvní vztah. Zatřetí, může určování příslušnosti na základě uvedených zásad vést k založení příslušnosti různých soudů, jakmile v souvislosti s tímto smluvním vztahem vyvstane několik sporů [86]. Začtvrté, nevede určení příslušnosti podle uvedených zásad

84 — Srov. v tomto smyslu Kropholler, J., *Europäisches Zivilprozeßrecht. Kommentar zu EuGVO und Lugano-Übereinkommen*, 7. vydání, Verlag Recht und Wirtschaft, Heidelberg 2002, s. 131, bod 17. Dále srov. Hill, J., „Jurisdiction in Matters Relating to a Contract under the Brussels Convention", *International and Comparative Law Quarterly*, č. 3/1995, s. 606, podle něhož je v případech, kdy si smluvní strany nezvolily rozhodné právo pro jejich smluvní vztah, obtížným úkolem již určení tohoto práva.

85 — Srov. stanovisko generálního advokáta Bota ze dne 15. února 2007 ve věci Color Drack (C-386/05, Sb. rozh. s. I-3699, body 61 a násl). Výrazně nepředvídatelná je např. situace, kdy je sporným závazkem platební povinnost, kterou je podle práva určitých členských států třeba splnit v místě bydliště dlužníka, podle práva jiných členských států ovšem v místě bydliště věřitele; s použitím jiného práva se mění i příslušný soud; viz Hill, J., citovaný výše v poznámce pod čarou č 84, s. 606. Navíc je třeba poznamenat, že v těch případech, kdy je dlužník podle rozhodného práva pro daný smluvní vztah povinen splnit svou platební povinnost v místě bydliště věřitele, je věřitel zvýhodněn, neboť může v důsledku toho podat žalobu u soudu ve svém vlastním členském státě.

86 — Srov. v tomto smyslu stanovisko generálního advokáta Bota citované v poznámce pod čarou 85 (body 55 a násl.). Generální advokát upozorňuje v bodě 58 na to, že rozsudek ze dne 5. října 1999, Leathertex (C-420/97, Recueil, s. I-6747) představuje dobrý příklad této slabiny. V uvedené věci šlo o určení příslušnosti na základě smlouvy o obchodním zastoupení. Belgická společnost (obchodní zástupkyně) žalovala italskou společnost (zastoupenou) a domáhala se tím zaplacení neuhrazené provize a náhrady škody v důsledku výpovědi dané smlouvy o obchodním zastoupení. K rozhodování o žalobě na náhradu škody byly příslušné belgické soudy, k rozhodování o žalobě na uhrazení provize naopak italské soudy. Z literatury srov. např. Hill, J., citované dílo (v poznámce pod čarou 84), s. 601; Beaumont, P. R., citované dílo (v poznámce pod čarou 29), s. 16; Gaudemet-Tallon, H., *Les Conventions de Bruxelles et de Lugano. Compétence internationale, reconnaissance et exécution des jugements en Europe*, 2. vydání, Montchrestien, Paris 1996, s. 117.

nutně k založení příslušnosti toho soudu, k němuž má daný právní spor nejužší vazbu [87].

84. Soudní dvůr ovšem nechtěl ustoupit od výkladu čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy, který provedl v rámci rozsudků De Bloos a Tessili, a naopak jej i přes četnou kritiku a volání generálních advokátů [88] po změně příslušné judikatury opakovaně potvrdil, například v rozsudcích GIE Groupe Concorde [89] a Leathertex [90]. V rozsudku Besix výslovně zdůraznil, že obrat „místo, na němž závazek byl nebo měl být splněn" nelze vykládat autonomně, neboť tím by byla zpochybněna ustálená judikatura od dob rozsudku Tessili [91].

87 — Z literatury srov. např. Hill, J., citované dílo (v poznámce pod čarou 84), s. 601; Kropholler, J., von Hinden, M., „Die Reform des europäischen Gerichtsstands am Erfüllungsort (Art. 5 Nr. 1 EuGVÜ)", in Schack, H. (vyd.), *Gedächtnisschrift für Alexander Lüderitz, Beck*, München 2000, s. 402. Kvůli chybějící vazbě příslušného soudu, určeného na základě judikatury v rámci rozsudků De Bloos s Tessili, k předmětu sporu francouzský Cour de cassation již ustoupil od těchto zásad a určil příslušnost na základě místa plnění závazku charakteristického pro smlouvu; k tomu srov. Mourre, A., „À propos de l'application de l'art. 5-1 de la Convention de Bruxelles aux litiges nés de la rupture d'un contrat de représentation", *Gazette du Palais*, č. V/1994, s. 849 a násl.

88 — Srov. stanovisko generálního advokáta Lenze ze dne 8. března 1994 k věci Custom Made Commercial (C-288/92, Recueil, s. I-2913), stanovisko generálního advokáta Légera ze dne 16. března 1999 k věci Leathertex (C-420/97, Recueil, s. I-6747) a stanovisko generálního advokáta Bota (uvedené v poznámce pod čarou 85).

89 — Rozsudek ze dne 28. září 1999, GIE Groupe Concorde (C-440/97, Recueil, s. I-6307).

90 — Rozsudek Leathertex (uvedený v poznámce pod čarou 86).

91 — Rozsudek Besix (uvedený v poznámce pod čarou 7, bod 36). V této souvislosti je třeba poznamenat, že rozsudek Besix byl vyhlášen po zveřejnění nařízení č. 44/2001 a bezprostředně před jejím vstupem v platnost dne 1. března 2002.

c) Reakce na kritiku: článek 5 bod 1 nařízení č. 44/2001

85. V řízení k přijetí nařízení č. 44/2001 zákonodárce Společenství přihlédl ke shora uvedeným kritickým reakcím a rozhodl se pro částečnou změnu ustanovení o příslušnosti ve věcech týkajících se smlouvy nebo nároků ze smluv. Mimořádně sporné byly v řízení k přijetí nařízení směr a obsah této změny [92]. Po dlouhých jednáních byl čl. 5 bod 1 nařízení č. 44/2001 nakonec koncipován tak, že pro dva smluvní typy – smlouvu o dodávce movitých věcí a smlouvu o poskytování služeb – bylo místo plnění závazku v písm. b) určeno autonomně podle závazku charakteristického pro smlouvu, pro všechny ostatní smlouvy však bylo v písm. a) zachováno znění první poloviny věty čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy.

2. Výklad čl. 5 bodu 1 písm. a) a písm. c) nařízení č. 44/2001

86. Podle čl. 5 bodu 1 písm. c) nařízení č. 44/2001 se příslušnost určí podle čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení, pokud nelze použít písm. b). Jelikož bylo v rámci hledání odpovědi

92 — Srov. v tomto smyslu Kohler, C., citované dílo (v poznámce pod čarou 29), s. 12.

na první otázku zjištěno, že příslušnost nelze v projednávané věci určit podle čl. 5 bodu 1 písm. b), musí být určena podle čl. 5 bodu 1 písm. a). Podle písm. a) může být osoba, která má bydliště na území některého členského státu, „[v jiném členském státě žalována], pokud předmět sporu tvoří smlouva nebo nároky ze smlouvy, u soudu místa, kde závazek, o nějž se jedná, byl nebo měl být splněn“. Domnívám se, že výklad tohoto písmene musí vycházet z okolnosti, že čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení zcela odpovídá první polovině věty čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy, z návaznosti mezi nařízením č. 44/2001 a Bruselskou úmluvou a z historického výkladu.

87. Zaprvé je třeba zdůraznit, že čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení č. 44/2001 zcela odpovídá první polovině věty čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy. Domnívám se, že tato okolnost ve spojení se *zásadou návaznosti* výkladu nařízení č. 44/2001 na výklad Bruselské úmluvy musí směřovat ke konstatování, že čl. 5 bod 1 písm. a) nařízení je třeba vykládat stejně jako čl. 5 bod 1 Bruselské úmluvy.

88. Význam zásady návaznosti při výkladu nařízení č. 44/2001 vychází z 19. bodu odůvodnění nařízení, podle něhož musí být zajištěna návaznost mezi Bruselskou úmluvou a tímto nařízením a i Soudní dvůr ji musí zajišťovat při výkladu nařízení. Soudní dvůr již ve svých rozhodnutích objasnil význam jednotného výkladu obou právních předpisů.

89. Na význam jednotného výkladu ve vztahu mezi Bruselskou úmluvou a nařízením č. 44/2001 Soudní dvůr upozornil již v rámci rozsudku Henkel [93], v němž ovšem neprovedl výklad nařízení, nýbrž Bruselské úmluvy, která byla v této věci použitelná z časového hlediska. Rozsudek byl vydán po vstoupení nařízení č. 44/2001 v platnost [94]. Soudní dvůr vycházel při výkladu čl. 5 bodu 3 Bruselské úmluvy mj. z jasnějšího znění čl. 5 bodu 3 nařízení č. 44/2001 [95], a vzhledem k tomu, že neexistuje žádný důvod, aby byla obě ustanovení vykládána rozdílně, rozhodl se přiřknout čl. 5 bodu 3 Bruselské úmluvy tutéž oblast působnosti, jakou má odpovídající ustanovení nařízení č. 44/2001 [96]. Toto platí proto, že s výjimkou vztahu s Dánským královstvím mělo toto nařízení nahradit Bruselskou úmluvu [97].

93 — Rozsudek Henkel (uvedený v poznámce pod čarou 22).

94 — Rozsudek Henkel byl vyhlášen dne 1. října 2002; nařízení č. 44/2001 vstoupilo v platnost dne 1. března 2002.

95 — Článek 5 bod 3 Bruselské úmluvy stanoví ohledně příslušnosti toto: „ve věcech týkajících se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání, u soudu místa, kde došlo ke škodné události“, oproti tomu čl. 5 bod 3 nařízení č. 44/2001 stanoví: „ve věcech týkajících se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání, u soudu místa, kde došlo nebo *může dojít* ke škodné události“. Zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska.

96 — Rozsudek Henkel (uvedený v poznámce pod čarou 22, bod 49).

97 — Tamtéž.

90. V rozsudku Reisch Montage [98] Soudní dvůr sice výslovně zásadu návaznosti výkladu neuvedl, nicméně při výkladu nařízení č. 44/2001 vycházel z judikatury týkající se Bruselské úmluvy [99]. Obdobně postupoval v rámci rozsudků Freeport [100], ASML Netherlands [101], FBTO Schadeverzekeringen [102] a Hassett a Doherty [103]. V řadě případů však generální advokáti výslovně upozornili na význam návaznosti mezi Bruselskou úmluvou a nařízením č. 44/2001 [104].

91. V souvislosti s příslušností pro individuální pracovní smlouvy se Soudní dvůr např. v rozsudku Glaxosmithkline [105] rozhodl odchýlit od zásady návaznosti a vykládat nařízení č. 44/2001 jinak, než Bruselskou úmluvu. Příslušnost pro tento typ smluv byla v Bruselské úmluvě upravena v čl. 5 bodu 1, zatímco v nařízení č. 44/2001 je upravena v samostatném oddíle (články 18 až 21). Soudní dvůr odůvodnil rozdílný výklad těchto ustanovení tím, že znění nařízení vykazuje podstatné odchylky; navíc podle názoru Soudního dvora vycházejí také přípravné práce k tomuto nařízení z rozdílného výkladu [106].

92. Rovněž ve věci Ilsinger [107], kterou Soudní dvůr ještě nerozhodl, jsem navrhovala, aby Soudní dvůr vykládal čl. 15 bod 1 písm. c) nařízení č. 44/2001 týkající se příslušnosti ve věcech spotřebitelských smluv jinak, než čl. 13 odst. 1 bod 3 Bruselské úmluvy, neboť ustanovení obsažené v nařízení je částečně jinak formulováno, než příslušné ustanovení obsažené v Úmluvě.

93. V projednávané věci ovšem nejsou naplněny předpoklady rozdílného výkladu čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení č. 44/2001 a čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy, a to nejen kvůli identickému znění obou ustanovení, jak jsem již zmínila, ale také proto, že cestou historického výkladu lze dospět ke konstatování, že ustanovení uvedené na prvním místě je v souladu s výslovnou vůlí zákonodárce Společenství třeba chápat v tomto smyslu.

98 — Rozsudek ze dne 13. července 2006, Reisch Montage (C-103/05, Sb. rozh. s. I-6827).

99 — Tamtéž (body 22 až 25).

100 — Rozsudek ze dne 11. října 2007, Freeport (C-98/06, Sb. rozh. s. I-8319, body 39, 45 a 53).

101 — Rozsudek ze dne 14. prosince 2006, ASML Netherlands (C-283/05, Sb. rozh. s. I-12041, bod 24).

102 — Rozsudek ze dne 13. prosince 2007, FBTO Schadeverzekeringen (C-463/06, Sb. rozh. s. I-11321, bod 28).

103 — Rozsudek ze dne 2. října 2008, Hassett a Doherty (C-372/07, Sb. rozh. s. I-7403, body 19 a 22).

104 — Srov. např. stanovisko generálního advokáta Légera ze dne 28. září 2006 k věci ASML Netherlands (uvedené v poznámce pod čarou 101, bod 10), stanovisko generálního advokáta Bota k věci Color Drack (uvedené v poznámce pod čarou 85, bod. 7), stanovisko generálního advokáta Mengozziho ze dne 24. května 2007 ve věci Freeport (uvedené v poznámce pod čarou 100, bod 4) a stanovisko generální advokátky Kokott ze dne 4. září 2008 k věci Allianz (nejprve Riunione Adriatica di Sicurta) (C-185/07, věc probíhající před Soudním dvorem).

105 — Rozsudek ze dne 22. května 2008, Glaxosmithkline (C-462/06, Sb. rozh. s. I-3965).

106 — Tamtéž (body 15 až 24).

107 — Srov. mé stanovisko ze dne 11. září 2008 k věci Ilsinger (C-180/06, probíhající před Soudním dvorem).

94. *Historický výklad* ukazuje, že formulace čl. 5 bodu 1 písm. a), která byla nakonec převzata do textu nařízení č. 44/2001, je výsledkem kompromisu mezi těmi, kteří chtěli zachovat zásady určování příslušnosti vyvinuté Soudním dvorem v jeho rozhodnutích De Bloos a Tessili, a těmi, kteří nabádali ke změně této judikatury. Z extrémních návrhů formulace tohoto ustanovení – které sahaly od zachování *statusu quo* až po určování příslušnosti na základě místa plnění závazku charakteristického pro všechny smlouvy [108] – byl nakonec schválen návrh Komise, podle něhož byla pro dva smluvní typy, tj. smlouvu o dodávce movitých věcí a smlouvu o poskytování služeb, příslušnost určena podle místa plnění charakteristického závazku, ale pro všechny ostatní smluvní typy byla zachována stávající úprava. Teprve toto kompromisní řešení, kterým byl čl. 5 bod 1 nařízení č. 44/2001 nakonec rozdělen do dvou částí, umožnilo schválení reformy tohoto ustanovení [109].

95. Zákonodárce tedy jednoznačně chtěl, aby se místo plnění u smluv o dodávce movitých věcí nebo o poskytování služeb určovalo autonomně, a u ostatních smluv, aby byly zachovány zásady pro určování příslušnosti vyplývající z výkladu čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy provedeného Soudním dvorem [110]. Kdyby zákonodárce chtěl, aby se u všech smluv příslušnost určovala např. na základě místa plnění závazku charakteristického pro smlouvu, formuloval by čl. 5 bod 1 nařízení č. 44/2001 odpovídajícím způsobem. Z protikladné formulace tohoto ustanovení v některých jazykových verzích ovšem velmi jasně vyplývá, že pro určování příslušnosti je rozhodující závazek, který je předmětem řízení mezi smluvními stranami [111].

96. Toto kompromisní řešení má ovšem nedostatky. Tím, že byly změněny zásady určování příslušnosti jen u smluv o dodávce movitých věcí nebo poskytování služeb, se sice v nařízení č. 44/2001 pro dva smluvní typy odstranily slabiny zásad vyplývajících z judikatury Soudního dvora ve věcech De Bloos

108 — K různým možnostem změny tohoto článku srov. Kohler, C., citovaný výše v poznámce pod čarou 29, s. 12 a násl. Z dokumentu Rady „Revize Bruselské a Luganské úmluvy“ ze dne 19. ledna 1999 (č. 5202/99) vyplývá, že jedna z možných formulací čl. 5 bodu 1 pododst. 1 nového nařízení zněla takto: „ve věcech smlouvy nebo nároků ze smlouvy, u soudu místa plnění *charakteristického* závazku“ (Zvýraznění provedeno autorem tohoto stanoviska.); jinou možností bylo zachování *statusu quo*. Beaumont, P. R., citovaný výše v poznámce pod čarou 29, s. 16 a 17, upozorňuje, že pro zachování *statusu quo* se vyslovilo Spojené království.

109 — Viz Mankowski, P., citovaný výše v poznámce pod čarou 27, s. 153, bod 131.

110 — Tato vůle zákonodárce také jednoznačné vyplývá z odůvodnění návrhu nařízení Rady (ES) o soudní příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (uvedené v poznámce pod čarou 24), s. 15.

111 — Italská verze čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení č. 44/2001 zní, že ve věcech smlouvy nebo nároků ze smlouvy je příslušný soud místa, kde byl nebo měl být splněn závazek, který tvoří předmět řízení („in materia contrattuale, davanti al giudice del luogo in cui l'obbligazione dedotta in giudizio è stata o deve essere eseguita“), v německém znění: „ve věcech smlouvy nebo nároků ze smlouvy u soudu místa, kde závazek byl nebo měl být splněn“.

a Tessili, avšak u všech ostatních smluvních typů, u nichž se příslušnost určí podle čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení, tyto slabiny zůstávají zachovány. Navíc vyvolává změna těchto zásad určování příslušnosti dva nové problémy.

97. Zaprvé, formulace čl. 5 bodu 1 nařízení č. 44/2001 způsobuje problém s rozlišováním smluv, u nichž se příslušnost určí podle písm. b), tedy u smluv o dodávce movitých věcí nebo poskytování služeb, a smluv, u nichž se příslušnost určí podle písm. a) citovaného ustanovení. V rámci projednávané věci se jasně ukazuje, že toto rozlišování není snadné, takže bude muset být v každém konkrétním případě rozhodnuto, ke které skupině daná smlouva náleží [112].

98. Zadruhé, kvůli zachování výkladu čl. 5 bodu 1 nařízení č. 44/2001 vyplývajícího z judikatury ve věcech De Bloos a Tessili bude docházet k rozporům mezi výkladem čl. 5 bodu 1 písm. a) a výkladem čl. 5 bodu 1 písm. b), neboť příslušnost se v případě, že je relevantní písm. b), určí podle místa plnění charakteristického závazku, naopak v případě, že je relevantní písm. a), i nadále vždy podle místa plnění sporného závazku.

99. V důsledku uvedených slabin, které byly zachovány nebo dokonce přivozeny změnou zásad určování příslušnosti ve věcech smlouvy nebo nároků ze smluv, by snad byla žádoucí změna výkladu čl. 5 bodu 1 písm. a) [113], ale na druhou stranu by se tím obešla jednoznačná vůle zákonodárce nebo by se jí tím přímo protiřečilo. Tím by Soudní dvůr nakonec převzal roli zákonodárce a překročil meze vlastních pravomocí. Domnívám se proto, že výklad čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení č. 44/2001 by měl být zachován takový, jaký provedl Soudní dvůr ve věcech De Bloos a Tessili k čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy.

100. Jak konstatuje předkládající soud, směřuje v projednávaném případě určení příslušnosti na základě výkladu, který vyplývá z rozsudků De Bloos a Tessili, konkrétně k tomu, že k rozhodování o žalobě na zaplacení licenčního poplatku za videonahrávky předmětného koncertu stano-

112 — U řady smluv není na první pohled zřejmé, zda je třeba je subsumovat pod písm. a) nebo písm. b) čl. 5 bodu 1; jako příklady lze uvést nájemní či pachtovní smlouvu a smlouvu o půjčce. Ani v rámci čl. 5 bodu 1 písm. b) není rozlišování smluv o dodávce movitých věcí a smluv o poskytování služeb vždy jednoznačné; Gaudemet-Tallon, H., citovaný výše v poznámce pod čarou 51, s. 147, autor uvádí v této souvislosti např. smlouvu o franšíze. Jelikož je ale příslušnost v rámci čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení určována na základě jednotného hraničního určovatele, nebude rozlišování smluv o dodávce movitých věcí a smluv o poskytování služeb činit problémy.

113 — Viz Mankowski, P., citovaný výše v poznámce pod čarou 27, s. 158, bod 138.

veného na základě licenční smlouvy je příslušný soud v místě bydliště nabyvatele licence, tedy soud v Německu.

byl nebo měl být splněn [115]. V takovém případě se příslušnost řídí čl. 2 odst. 1 Úmluvy.

102. Domnívám se však, že projednávanou věc nelze srovnávat s případem Besix. V něm totiž nebylo možné určit místo plnění *sporného* závazku, zatímco v projednávané věci místo plnění sporného závazku, tj. závazku zaplatit licenční poplatek za videonahrávky, určit lze. Jelikož pro určení příslušnosti je podle rozsudku De Bloos rozhodující sporná povinnost, nezáleží na tom, zda lze určit místo plnění závazku udělit licenci, který v projednávané věci představuje *charakteristický*, nikoli však sporný smluvní závazek.

3. Význam rozsudku Besix v projednávané věci

101. Nakonec je třeba objasnit otázku, zda výklad čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy provedený Soudním dvorem ve věci Besix [114] brání v projednávané věci určení příslušnosti podle čl. 5 bodu 1 písm. a) nařízení č. 44/2001. Vzhledem ke konstatování, že čl. 5 bod 1 písm. a) nařízení č. 44/2001 je třeba vykládat stejně jako čl. 5 bod 1 Bruselské úmluvy, je i v projednávané věci třeba přihlížet k rozsudku Besix. V něm Soudní dvůr rozhodl, že se příslušnost neřídí tímto ustanovením, když nelze určit místo plnění závazku z toho důvodu, že závazek spočívá v povinnosti zdržet se určitého jednání na území, které není geograficky omezeno, a tudíž je charakteristický pro řadu míst, kde

4. Závěr

103. Na základě shora uvedených úvah Soudnímu dvoru navrhuji, aby na třetí předběžnou otázku předkládajícího soudu odpověděl, že se má čl. 5 bod 1 písm. a) a c) nařízení č. 44/2001 vykládat tak, že příslušnost ve sporech vznikajících v souvislosti s licenčními smlouvami je na základě tohoto ustanovení třeba posoudit podle zásad, které vyplývají z judikatury Soudního dvora týkající se čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy.

114 — Rozsudek Besix (uvedený v poznámce pod čarou 7).

115 — Rozsudek Besix (uvedený v poznámce pod čarou 7, bod 55).

VII – Závěry

104. S ohledem na výše uvedené navrhuji Soudnímu dvoru, aby na předběžné otázky položené Oberster Gerichtshof odpověděl takto:

„1) Na první předběžnou otázku by mělo být odpovězeno, že druhou odrážku čl. 5 bodu 1 písm. b) nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech je třeba vykládat tak, že smlouva, kterou nositel práva duševního vlastnictví poskytne svému smluvnímu partnerovi oprávnění užívat toto právo (licenční smlouva), není smlouvou o poskytování služeb ve smyslu tohoto ustanovení.

2) Na třetí předběžnou otázku by mělo být odpovězeno, že čl. 5 bod 1 písm. a) a c) nařízení č. 44/2001 se má vykládat tak, že příslušnost ve sporech vznikajících v souvislosti s licenčními smlouvami je na základě tohoto ustanovení třeba posoudit podle zásad, které vyplývají z judikatury Soudního dvora týkající se čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy.“